

Dansk Pottemagerforening af 1894

Jubilæumsskrift i anledning af de 125 år

Indholdsfortegnelse:

	Side
Anna Bjerre	2
Annie Nyhuus	3
Berit Kristiansen	5
Christian Glahn	8
Dorith Lønbæk	11
Finn Risom	12
Hanne Christensen	14
Cille Colberg	15
Gertrud Berg	16
Klaus Kristensen	17
Lars Ibsen	20
Lars Kähler	22
Lars Lond	24
Janice Hunter	24
Lene Kaas	25
Karin Petersen	28
Maj-Britt Lindequist	29
Marie Würtz	31
Marianne Strube	33
Sussie Herold	34
Stig Korsholm	35
John og Signe Northroup	36
Bodil Sørensen	36
Askel Krog	37
Traditioner og drengestreger	38

Indledning

Dansk Pottemagerforening af 1894 fylder 125 år, og i den anledning tog bestyrelsen initiativ til at lave et jubilæumsskrift. Meningen med publikationen var at samle flest muligt medlemmers viden og erfaringer, og ikke mindst deres minder om livet med keramikken. Dette skulle give et mangfoldigt billede af den håndværks-tradition, vi er rundet af, og trække tråde tilbage til den tid, hvor foreningen startede.

Der er kommet mange bidrag med både tekst og billeder. Nogle har været så lange, at vi har måttet klippe lidt i dem, og nogle tog vi endnu ikke med, fordi vi har en forvisning om, at der gemmer sig langt flere erfaringer og historier hos de pågældende medlemmer. Tekniske udfordringer har der også været, og derfor er der heller ikke altid de billeder ved de enkelte bidrag, vi kunne have ønsket os.

Det er tanken, at det jubilæumsskrift, du sidder med lige nu, først og fremmest skal være inspiration til de medlemmer, der endnu ikke har bidraget med alle deres historier, at tænke tilbage og dele de oplevelser, de har haft med faget og dets udøvere gennem deres liv. Så kunne foreningen på et senere tidspunkt evt. lave en lille bogudgivelse med de samlede bidrag.

Indtil da ønskes alle læsere god fornøjelse med det, vi har nået. Vi beder jer om at bære over med fejl og mangler og huske på, at arbejdet med at indsamle, redigere og sammenstille alle tekster og billeder er foregået i vores sparsomme fritid.

Venlig hilsen, Finn Risom (indsamler og koordinator) og Meike Diederichsen (redaktør)

Anna Bjerre - min indgang til leret²

Det første jeg lavede var ler, jeg fandt i stalden, engang min far byggede om. Jeg formede en klat ler omkring en brækket fork og smed den ind i fyret, der brændte med koks. Da den kom ud, var den godt brændt, og jeg fyldte den med vand og troede, den var tæt, men det var den selvfølgelig ikke. Jeg tog ler med hjem fra skrænten, når vi var i Bovbjerg. Det blev også formet og malet.

Jeg var med skolen på Bornholm som 12 årig. Vi kom ind på Michael Andersens keramikfabrik, og for mig var det en åbenbaring. Noget så fantastisk havde jeg aldrig set. Hvis ikke læreren havde sagt, vi skulle videre, havde jeg stået der endnu. Frøet var sået til at blive keramikker, men hvordan skulle det kunne lade sig gøre?

Jeg kom ud af skolen som fjortenårig, var i huset og ved landbrug, på tilskærerskole og vidste ikke rigtig. Min søster sagde engang: "Hvad vil du egentlig være?" "Jeg skal være keramikker," sagde jeg. Hun svarede prompte: "Det bliver du s'gu aldrig." Og jeg tænkte: "Ja, det har hun nok ret i." Men pludselig åbnede en dør sig. Gennem en ven hørte jeg om Keramikgården i Ramten Skov. Jeg kørte derud og blev hentet af Kis Lund ved busen. Jeg følte det, som var jeg kommet hjem.

Da jeg kom ud i værkstedet og så udstillingen, var jeg helt solgt. Det var som at gå i de hellige haller. Da Kis sagde: "Læretiden er tre år," tænkte jeg, hun måtte da være tosset, hvis hun tror, jeg skal være her så længe. Men da jeg havde været der i fjorten dage, vidste jeg, at det ville jeg aldrig give slip på.

Efter to år hos Kis Lund var jeg en sommer i Tyskland. Der lærte jeg for lidt om leret, men fik lært så meget sprog, så jeg kunne snakke

med tyskerne når de kom på værkstedet her. Fra Tyskland kom jeg til Palle og Margrethe Dybdahl i Tokkekøbhegn. Der var vi tre lærlinge, en svend og en ovnmand. Det var et dejligt sted. Engang var der en af Palles gamle venner, som skulle reparere naboens weekendhytte, og han havde ikke været i gang så længe, før Palle råbte: "Der er telefon!" Så fik de en øl. Der gik ikke lang tid, så råbte Palle igen: "Der er telefon!" så fik de en øl igen. Det endte med, at vi alle sad og drak øl hele dagen. Lasse og mig sad på taget og bankede søm i mere end halvfulde. Vi havde det sjovt. Mon det kunne forekomme i dag? Hver dag klunsede vi om øl. Var man uheldig, gav det et stort indhug i lønnen, som var 125 kr. i ugen.

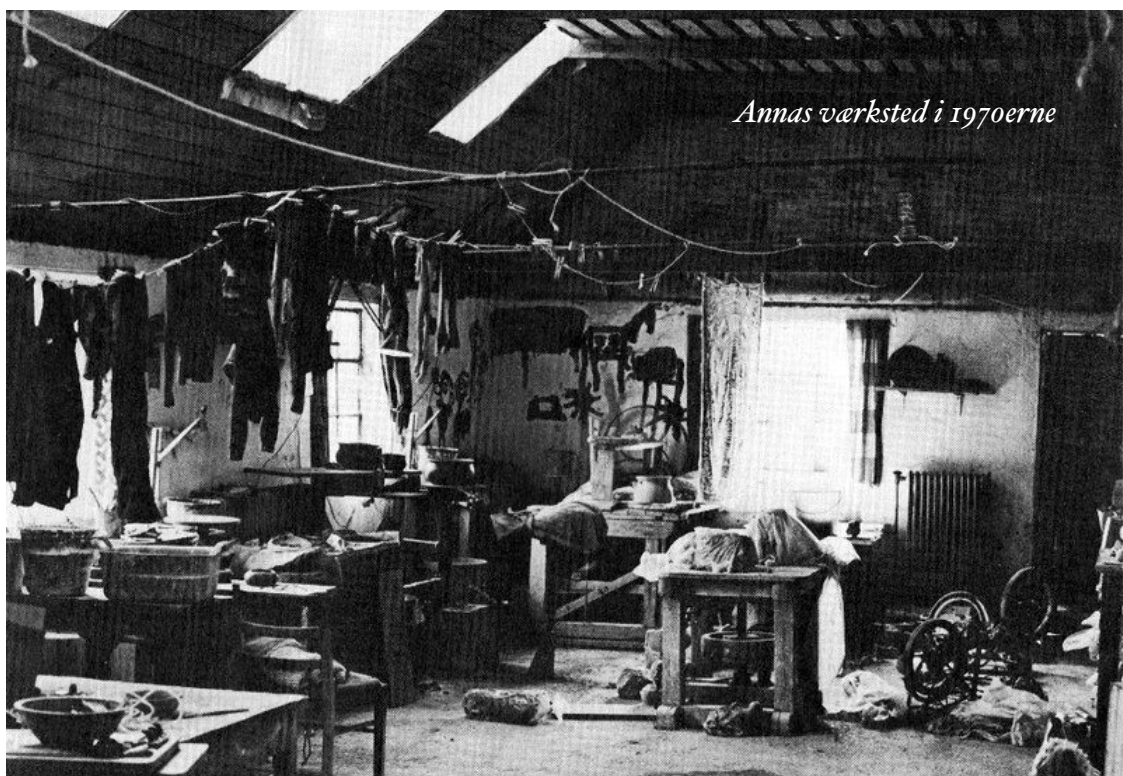
Jeg startede mit eget værksted i 1969. Dengang kunne du smide en klat ler på gulvet og træde i den og den kunne sælges. Tingene løb næsten ud af døren. Alt kunne sælges. Per, min mand, tog ud med mine ting. Der gik ikke lang tid, før de første ringede og bestilte mere. Det var jo helt fantastisk. Det første værksted, jeg havde, var med en gammel olieamin, og skorstenen var et ovnrør fra tærskværket, der var bundet sammen med pinde og

bindegarn. Nogle gange skød kaminen, så der blev helt sort i værkstedet, og vi løb hostende ud, til røgen havde lagt sig. Efter de første par år syntes skorstensfejeren ikke, det var sjovt længere. Han var helt oppe at køre. Nu skulle jeg have en omgang! Men heldigvis var vi ved at flytte over i et nyt værksted, så jeg undgik ballade.

Jeg snakkede med Troels Kvorning i pottehuset, da han blev pensionist. Jeg sagde: "Vi har jo ikke en fed pension at patte på som mange jævnaldrende." "Vil du bytte?" spurgte han. Jeg blev helt forskrækket. Han kunne lige få det hele sat på plads. Tænk, at gå ud på værkstedet hver dag og være glad for arbejdet efter halvtreds år. Men jeg tror, vi er mange, der har det sådan.

Dybdahls værksted

Annas værksted i 1970erne

³Annie Nyhuus - sådan blev det LERET

I min barndom i Lysbro ved Silkeborg var vi nabo til et teglværk, hvor gadens børn hentede en håndfuld ler i ny og næ. Der blev fremstillet dyr og små skåle, som vi legede med, til de gik i stykker (de var jo ikke brændte). Vi kunne jo altid hente en klump ler mere, når vi fik lyst at "lege" med leret igen. Det var nok mit første møde med dette fantastiske materiale - LER! I folkeskolen i 60'erne, var formningslokalet også fyldt med ler, og her kom vi godt ud ad den kreative vej.

Et lille, gammelt hønsehus var blevet ledigt i mine forældres have, og det rykkede jeg ind i sammen med en hjemmebygget sparkeskive. Oh, hvilken lykke! Her blev mange slag kæmpet bare med at få det "levende" ler centreret på skiven! Jeg fik lov til at få de skæve potter brændt på skolen.

I folkeskoletiden var der erhvervspraktik. Jeg kom til Sorring lervarefabrik (to x 14 dage). Det var hos Knud Jensen og Laura. På værkstedet var Tut Kristiansen (Knuds og Lauras datter), Karen Marie Andersen, Lise Lotte Carlsen (begge læringe), Jens Christian Ørting, som stod for inddrejning af ymerskåle, mælkefade, fiskefade, tallerkener mm., Rasmus Nielsen, en ældre pottemager, som lavede begitninger og glasurer, Henry Herskin, som arbejdede ved lerælteren, samt et par "pakkedamer" Grethe og Inger. Der blev solgt ler m.m. til skoler og private.

Jeg blev taget godt imod på værkstedet af pigerne Karen Marie og Lotte - vi var nogenlunde jævnaldrende og faldt godt i hak. Jeg fik lov til at sidde ved drejeskiven og fik god hjælp af Karen og Lotte og ikke mindst Rasmus. Han havde et meget roligt og venligt gemyt og var god til at vise de forskellige "tav", man som drejer skal bruge! Hver eftermiddag var der kaffe ved "pakkedamernes" bord - det var en hyggelig stund! Efter endt skoletid i 1971 af-

tales med Knud, at jeg kunne starte med at arbejde på værkstedet.

Der var højt humør på værkstedet med Karen og Lotte - Karen var ret drillesyg, og det gik ud over alle. Bedst som man sad ved drejeskiven, bandt hun fx et stort vægtlod fast i forklædets bindebånd. Når man så rejste sig, var man jo ved at gå bagover, til stor morskab. En våd svamp på sædet var også almindeligt, et sprøjt vand, eller en lille lerklump i nakken, eller hvad der nu kunne findes på!

Henry var ungkarl og frygtelig genert. Han sad altid med ryggen til os andre, når madpakken blev spist på værkstedet. Han drak af en stor vinflaske. Jeg troede, det var vin og kunne ikke forstå, at manden ikke blev beruset, indtil det blev fortalt, at det var kold kaffe! På et tidspunkt fik Henry en husbestyrerinde, og så fik han termokande...

Rasmus Nielsen var den rareste mand. Han var hyggelig, hjælpsom og havde en stor viden om det gamle pottemagerfag. Når tøserne på værkstedet var for vilde, rystede Rasmus bare på hovedet og sagde: "Uha nej da," og missede med øj-

nene. Han kluklo, så den lille topmave hoppede.

En gang imellem havde vi konkurrence i at "hænge" i desen over drejeskiverne for at se, hvem der kunne tage flest træk - hovedet skulle over desen. Den konkurrence vandt Rasmus altid. Han var, som den gode jyd, stærk og sej.

Som yngste lærling på værkstedet og for at lære den svære kunst på drejeskiven blev min første opgave de små KANINKOPPER. Fra morgen til aften. Det gav en god øvelse i at "trække" en bund ud. Knud kom en gang imellem forbi og prikede til de kaninkopper der ikke duede, så kunne jeg fylde potbrættet op igen!! Jeg havde nogenlunde styr på at få kløsen centreret (øvelse derhjemme i "hønsehuset") så jeg gik hurtig videre til den mellemste KANINKOP - og senere den store.

Leret hentede vi hos Henry ved lerælteren, tog det med ind i værkstedet og håndåltede det på et bord. Kløsene blev vejet af - "lodderne" var sten - forskellige sten til de forskellige potter! Et lidt spøjst system, men det virkede jo fint, når først man lærte de forskellige sten at kende.

Kaffepause i Sorring

Så kom øvelse i at "trække leret op" i form af små cylinderkrus – fra morgen til aften – og den samme prikkerunde af Knud. Herefter de lidt større krus, buede krus o.s.v. – det gav alt sammen god øvelse.

Det er jo det, det hele drejer sig om, tag (tav) øvelse, ro, tålmodighed. En vis hurtighed ved drejeskiven, er selvfølgelig også en vigtig del – at man kan få noget fra hånden!

Knud ville ikke skrive lærekontrakt, han mente godt, han kunne lære mig at lave potter uden det stykke papir. Mine forældre syntes ikke, det var helt i orden – en uddannelse skulle der til. Sommer 1972 startede jeg derfor på den nye EFG uddannelse i Sønderborg (2.årgang). På lerværkstedet var en fantastisk dygtig lærer, Max Pedersen, som selv var "gammel" pottemager og havde haft værksted i Dybbøl i mange år. Han var en mand af få ord, men knalddygtig. En ung pottemager, Lars H.Kähler, blev også ansat på skolen. Han var og er ud af en stor pottemagerslægt. Han kom som et frisk pust fra Næstved og var sammen med Max et godt team for os elever.

Til glasur og teoriundervisning var der en meget dygtig tysk kemiker, Frank Teich, ansat. Han havde en kæmpestor viden selv, men havde svært ved at lære fra sig. Eller også var vi elever ikke nemme at nå – vi ville hellere sidde på værkstedet. Senere har jeg dog haft megen glæde af de opskrifter, vi fik af ham og den viden, han gav os, som trods alt trængte ind!

Den "nye" pottemageruddannelse var sådan: 1 1/2 år på skole – 2 1/2 på et værksted med efterfølgende svendeprøve på værkstedet.

Efter skoleopholdet i Sønderborg fik jeg lærepladsen på Bangholm Keramik i Ugelbølle på Djursland, ved Knud og Eva Nielsen. Et familieforetagende, hvor alle deres tre børn kom til at arbejde, samt en svoger og to svigersønner. m.fl. I den tid jeg var der, arbejdede Knud af og til selv på værkstedet, men han var nu mest "blæksprutte" og var lidt over det hele. I drejeværk-

stedet arbejdede Iben, der var yngste datter, som svend, Anne, der var andenårslærling (efter den gl. uddannelse) og så kom jeg fra alt det nye i Sønderborg. Ca. 1 1/2 år efter kom Sussie Herold – hun blev senere faglærer på skolen i Sønderborg.

På Bangholm blev der hånddrejet af svend og lærlinge. Karl Åge stod for de støbte og de inddrejede ting, samt ovnene m.m. En hyggelig mand, der altid var i godt humør og god for et drilleri på værkstedet.

På malerværkstedet var Eva primus motor og god til at finde på nye mønstre og farver. ElseMarie var ansat på Bangholm i mange år som maler pige. Gry, ældste datter, arbejdede også med dekoration. Det var ikke begitninger som i Sorring, men med pensel og påglasurfarver.

På et tidspunkt blev der dog fremstillet en serie i begitning, som blev solgt under navnet : "jysk pot'tøj". Senere, efter min tid, blev en større stentøjsproduktion sat i gang. "Lille pot", Dan, yngste barn, kom i lære, efter jeg var holdt på Bangholm.

Jeg aflagde svendeprøve på værkstedet sommeren 1976. Der var en hel særlig stemning på værkstedet denne dejlige sommerdag. Der var stille alle vegne, da ingen af de andre medarbejdere var til stede. Klokken ni kom der to skuemestre, Verner Jensen fra Ålborg og Hans Olesen fra Egersund. Knud, Eva og Karl Åge var der også. Jeg skulle håndælte leret, kløse op og indrette mig praktisk ved drejeskiven. Prøven var 5 kander, 5 skåle, 5 krukker, 5 fade, 1 gulvvase og en omgang begitning af potter.

Da jeg var kommet godt i gang, gik skuemestrene med Knud ind i køkkenet til Eva og fik formiddagskaffe og pottesnak. De kiggede ned til mig et

par gange i løbet af de par timer, 4 prøven varede. Fra kl.9.30 til 11.45. Herefter lod de deres blikke gå kritisk og grundig hen over mine potter, skar en af hver model igen for at se tykkelse på bund og skærv - BESTÅET.

De ønskede mig tillykke med værdigheden som pottemagersvend. Eva havde nu fremtryllet en frokost. Alle medarbejdere var kommet, og vi blev bænket i køkkenet. Senere var der aftensmad i Fiskehuset, et lille hus ved Ugelbølle strand. Her boede Knud og Eva om sommeren. Vi fik stegte ål, med det der nu høre til. - Sikke en dag! Svendebrevet blev sendt til Knud og højtideligt overrakt til mig sammen med en gave fra Bangholm, samt 500,- kr fra *Pottemagermesterforeningen*.

Jeg arbejdede som svend på Bangholm i et halv års tid. Erik og jeg havde nu købt den nedlagte Brugs i Vinding i Midtjylland, fik indrettet værksted, bygget en ovn, købte 3 tons ler på Vedstårup Teglværk og diverse råvarer ved Knud i Sorring, og så var jeg i gang – 1. maj 1979 åbnede jeg biksen.

Nu er der så (pludselig) gået 40 år med potter! Det er vist et kapitel, der må skrives om en anden gang. Ler bliver man aldrig færdig med, der er altid noget spændende og sjovt, der skal formes i dette fantastiske materiale!

⁵ Berit Kristiansen - 8. generations pottemager

Mit navn er Berit Elmkvist Kristiansen, jeg er uddannet pottemager hos min mor (Tut) på Sorring Lervarefabrik. Man kan næsten sige, at jeg har sidet ved drejeskiven fra inden jeg blev født. Jeg startede dog først for alvor, da jeg var 17 år gammel.

I år 2000 som 8. generation købte jeg virksomheden, af mine forældre (Tut og Hartmann) sammen med min mand Lars Bak Kristiansen. Vi fordelte i en del år rollerne mellem os på den måde, at Lars var på kontoret og på lageret, mens jeg var på værkstedet, sammen med Annelise Nøhr Kristensen og passede stort set kun ovnene.

Det var der ikke meget kreativitet i for mig. Derfor tog vi beslutningen i 2012, at nu lukker vi ned for produktionen af det gamle håndværk, slut med vores populære dejfade, ymerskåle, krus, kander osv.

Jeg besluttede på det tidspunkt, aldrig mere vil jeg lave noget i ler, ALDRIG! Jeg blev installeret på kontoret de næste fem år. Rigtig hyggeligt at snakke med vores kunder, men kontorarbejde er bare ikke mig. August 2017 gik jeg og tænkte på. Gud ved om jeg kan huske det? Må lige prøve! Ja, det kunne jeg, og nu tog det lidt fart. Jeg havde nu fået gnisten og lidt tid til, at jeg kunne prøve at lave det, jeg syntes, var sjovt. Og tænk, det blev sjovt! Jeg kunne prøve det, som der aldrig havde været tid til før: Modellere tingene op havde jeg ikke rigtig prøvet, lege og eksperimentere med glasurer havde jeg heller ikke rigtig prøvet så meget af før. Tingene hobede sig lidt op, og mon jeg kunne sælge noget af det? Det viste sig, at det kunne jeg også. Derfor blev det besluttet, at vores gamle, lille faldefærdige "Hvide Hus" som det altid er blevet kaldt, kunne laves om til et lille galleri "Galleri det Hvide Hus". Der blev holdt fernisering den 16. juni 2018. Vi havde 15 udstillere med, der udstillede hele

vejen op i indkørslen. Så hyggeligt, indtil regnen kom, for øvrigt den eneste dag det regnede i sommeren 2018.

Apropos Det Hvide Hus. Huset blev bygget i 50'erne og skulle bruges til, at min oldefar skulle stå derovre og glasere. Der skulle hænges et bly-skilt. Det hang mellem dør og vindue. I 1998-99 kom min mor på den ide, at der skulle ryddes op derovre. En af medarbejderne klarede den post. Han gjorde det grundigt, for han vendte endda bly-skiltet, og stor i hovedet kom han med det, for bagpå, sat fast med 4 gamle, rustne tegnestifter, sad der en tegning, som Asger Jorn havde tegnet. I 1953 var han jo på værkstedet hos min bedstefar, Knud Jensen.

Min mor har fortalt, at hun en dag havde glædet sig til at komme hjem fra skole, fordi hendes mor (min bedstemor) havde bagt pandekager.

Hun fik dog en lang næse, da hun kom ind af døren, for Asger Jorn havde spist alle pandekagerne.

Min bedstefar drejede fade, krukker og vaser, som Asger dekorerede. En dag tabte han en af krukkerne, sparkede til den og ville smide den ud, men Asger skyndte sig at snuppe den. Det var kunst. I dag står den på Jornmuseet, og jeg mener, det er Den Hvide Fugl.

Vi var jo så i en del år 3 generationer på værkstedet, ikke at min bedstefar lavede så meget, men han kom dagligt og kiggede. En dag stod han længe og kiggede på, mens jeg sad og drejede cylinderkrus. Da han efter et stykke tid gik, var slutreplikken: "Det kan da godt være, du lærer det engang."

Det var ikke de store roser, han strøede om sig med, men jeg tror nu alligevel, han ville være lidt stolt af

mig i dag. En dag satte han sig ved sparkeskiven, for det var den eneste rigtige måde at dreje på. Det gik så langsomt, at jeg næsten kunne tælle omgangene. Jeg tænkte, han bliver aldrig færdig. Det skulle være en brændevinsdunk af de lidt større. Men den

"gamle ræv" kørte den stille, og roligt op, og færdig blev den.

Annelise Nøhr Kristensen arbejde hos os i 15 år. I de 15 år havde vi, synes jeg, mange fornøjelige stunder, og jeg må indrømme, at vi indimellem grinede lidt af folk, der kom ind og kiggede til os, som når de fx spurgte om vi 'tordrejede' (hvilket vi ikke havde hørt om før), eller de syntes, vi lavede nogle 'sexede kander'.

Det famøse bly-skilt og tegningen bagpå

Billeder fra Sorring:
 Hartmann renser rødder
 Asger Jorn og en svend på værkstedet
 Tut og Knud Jensen
 Knud Jensen på vej ind i Det Hvide Hus

Den store, brændefyrede ovn

Den hestetrukne lerælter (med Knud Jensen, Birthe Howard og Asger Jorn på det øverste billede)

Christian Glahn - godt begyndt...

Min interesse for keramik stammer fra min far, som i mange år drev et firma, der forhandlede brugskunst i den dyre ende. Det var hovedsageligt produkter fra firmaet Dansk Designs, der havde Jens H. Quistgaard og Niels Refsgaard som sine fremmeste designere, hvis keramiske stel blev produceret hos Eslau i Senge-løse.

Her fik jeg som barn de første indtryk af lervareproduktion. Jeg var meget fascineret af alle de glaserede ting, der blev stakket på små jernbanevogne, som udgjorde de flytbare bunde i fabrikkens store elovne. Knap nok var en vogn med færdigbrændte varer kørt ud af den hede ovn, før en ny blev kørt ind. Og jeg holdt ekstra godt fast i min fars trykke hånd henne ved den meterdybe, gurglende brønd i gulvet, der slemmede sit lysegrå indhold af stentøjs- og porcelænsslikker til den store filterpresse. Varmen, larmen og lugten - og Esbern og Lauge der lignede Gøg og Gokke i brune kitler.

Jeg er altså vokset op i et hjem, der var fyldt af tressernes og halvfjerds-ernes trendsættende kunstindustri. I midten af halvfjerdserne fik min far Finn Lynggaard til at designe et stel, Porzana, der ligeledes blev produceret hos Eslau. Her fik jeg lejlighed til et par uger at stå ved en af de nye, fuldautomatiske inddrejningsmaskiner, engang da de manglede mandskab. Det var så min korte karriere som ufaglært fabriksarbejder.

Finn Lynggaard kendte jeg fra en uges praktikophold på hans værksted i Kokkedal i sommeren 1971, lige efter min studentereksamen. En utrolig venlig, flittig og alsidig mand, der på det tidspunkt var meget optaget af raku. Jeg husker mest, at det i løbet af den ene uge lykkedes mig at knække hans gipsbord ved at banke ler, samt at tilsætte så rigeligt med jernfilspåner til hans stentøjsler, at en hel ovnfuld

fik mæslinger og måtte kasseres. De to sidste dage malede jeg hans garageport...

Samme sommer fik jeg også lejlighed til at opholde mig et par uger på Historisk-arkæologisk Forsøgscenter i Lejre på pottemagerværkstedet, hvor jeg mødte ingeniør Arne Bjørn, der var ekspert i rekonstruktion af jern-og middelalderovne (og forfatter til bogen "Ild & ler").

Det var et utroligt inspirerende ophold, som var med til at bane vejen for, at jeg i marts 1972 turde springe fra et noget forvirrende førsteårs arkitektstudie ud i et fem måneders ophold i Japan, først på et værksted i Kyoto hos mester Asahiko Katsuo og senere hos mester Masami Nishikawa i Bizen. I august havde jeg også den svimlende oplevelse at aflægge selveste verdensmesteren i keramik, Shoji Hamada, et kort besøg. Han var umådelig venlig mod mig og forærede mig tilmed en smuk temmoku-flaske. Jeg kunne være kravlet i et musehul. Jeg kunne jo vitterligt ingenting.

Men nu havde jeg fået blod på tanden. Hjemme igen i september 1972 begyndte jeg på keramiklinien på Kunsthåndværkerskolen i København. Som lærer fik jeg ingen ringere end den fuldstændig vidunderlige Niels Lauesen, som desværre døde i 2011. Jeg ved, at han har betydet rigtig meget for rigtig mange mennesker, og jeg ved ikke, hvilken kilde han tappede af, men han har haft afgørende betydning for mit liv - ikke kun hvad angår keramik, men selve livets store spørgsmål var konstant i spil i enhver samtale med ham. Også selv om udgangspunktet måske blot havde været kurveforløbet på en hank. Jeg føler mig den dag i dag utrolig privilegeret af at have haft ham som lærer. Ingen over, ingen på siden. Tak!

Det første år på skolen beskæftigede jeg mig mest med raku, mens jeg det andet år brugte lang tid på at

dreje med udgangspunkt i danske 1300-tals kander. Jeg blev rimelig skrap til drejningen, og koncentrede mig mest om formgivning, mindre om glasur og materialer.

På slutningen af første år reflekterede jeg på en notits på skolens opslagstavle om, at Landbrugsministeriet søgte en drejer til at deltage i et fremstød for danske landbrugsvarer i Täby, en forstad til Stockholm. Og dér sad jeg så en uges tid, med alt betalt, på en lånt drejeskive midt på det indendørs butikstov i et svensk storcenter, omgivet af rødtertede Karolinepiger, plancher og parasoller, mens forstadsfamilierne hastede forbi smagsprøverne. Jeg fandt aldrig ud af, hvad sammenhængen mellem ler og landbrugsvarer var, men jeg fik da trykket en minister på hånden foran verdenspressen. Han kunne i øvrigt fortælle mig, at keramik var verdens næstældste profession. Og at jeg nok kunne gætte (*wink-wink*) hvad den ældste så var....

Jeg var indlogeret inde i centrum på et skønt pensionat i den dyre ende hos en værtinde, der ledte mine tanker hen på Mme Castafiore fra Tintin. Jeg er ikke klar over, hvad ambassaden havde kolporteret om mig, men hun omtalte mig konsekvent i tredje person: "*Vill inte konstnären sitta ner?*" "*Vill inte konstnären ha en kopp te?*" Det ville kunstneren da gerne.

Det fornemme selskab medførte også en middagsinvitation i privaten hos en af de venlige, svenske ambassadefunktionærer, hvis kone var meget kunstinteresset. Jeg sad den pågældende dag lidt længere på skiven for at tage direkte hen til midt dagen fra arbejdet, men var desværre ikke opmærksom på, at den bank, der stillede omklædningsrum til rådighed, for længst var lukket og gået hjem, da jeg skulle iføre mig mit stiveste puds og indkøbt chokoladeæske. Jeg måtte derfor høfligt sidde på en avis på fruens rokokko-

møbler i mine lerbukser den ganske aften - *utomordentligt kunstnärligt*.

Efter andet studieår tog jeg et års orlov (74-75), hvor jeg bl.a. arbejdede som drejer for Birthe Weggerby - en meget interessant kvinde med en fantastisk sans for kunstnerisk kvalitet. Som hendes assistent deltog jeg bl.a. i en ophængning af Grønningen på Charlottenborg, ved hvilken lejlighed det gik op for mig, at kunst handler om netværk, netværk og netværk. Og albuer.

Jeg brugte orlovsåret som medlem af et nystartet kollektivt værksted i Turesensgade, som nogle af de ældre elever på skolen havde taget initiativ til, inspireret af Strandstrædepigerne. Det lå i et rent ud sagt skidekoldt treetagers baghus, der tidligere havde fungeret som bageri, så det første lange stykke tid gik med en grundlæggende istandsættelse, ikke mindst at rive nogle meget store, fuldmurede bageovne i kælderens ned.

Under arbejdet opdagede vi et hemmeligt rum, der strakte sig ud under gården. Da vi fik brækket muren ned og som i en anden Indiana Jones-film tændt en lommelygte og vovet os ind, opdagede vi at rummet var fyldt med maddikekravlende kar, grønne mugne bagemaskiner og langhårede ovnplader, hvor brød og kager stadig lå. Det viste sig, at den forrige lejer, bageren, havde opgivet ævred midt i søndagskringlen og var fordampet fra jordens overflade. Hvad vi var vidner til, var udlejerens måde at rydde op efter ham på.

Værkstedet havde en voldsom udskiftning i medlemsgruppen -opgaven var nok større end forventet. Jeg selv gav også op, meldte mig ud og vendte tilbage til skolen, hvor jeg benyttede de sidste to skoleår (75-77) til hovedsageligt at gå i dybden med tepotter af stentøj.

På det tidspunkt havde Niels Lauesen desværre for os københavnere rykket sine pædagogiske teltpæle til Kolding, og disse to sidste uddannelsesår var en noget mere tam affære, der også bar præg af nogle opslidende konflikter med studieleder-

ren, hvor jeg kom til at placere mig i skudlinien.

I 1978 flyttede jeg sammen med min kæreste og klassekammerat Ane Katrine i et industrilokale på 4. sal i en baggård i Blågårdsgade, hvor vi både boede og begyndte etablering af et værksted. Det var en rigtig gammeldags københavnerbaggård med en masse små virksomheder: en karetmager, en violinbygger og to bødkere, en metaldrejer, to små skofabriker, en kunstmaler, et rockøvelokale og et pornostudie. Meget alsidigt og livligt det meste af døgnet.

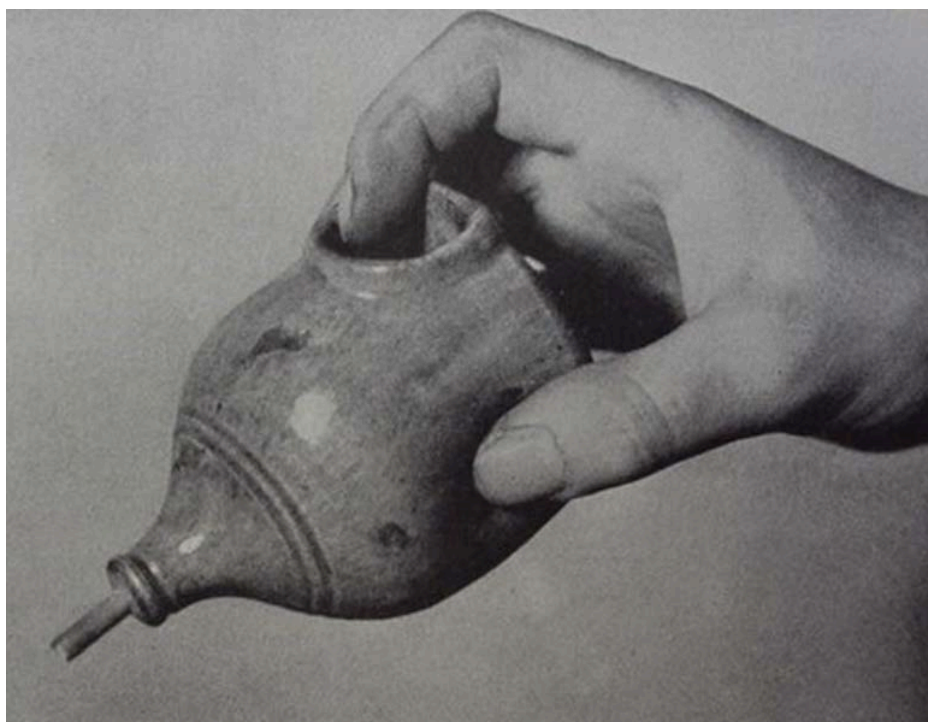
Kulminationen på det eventyr indtraf en nat i begyndelsen af maj 79, hvor skofabrikanten på anden sal havde fået nok af det hele og bestemte sig for at hælde benzin ud over det ganske produktionsapparat og stikke ild på, hvilket lykkedes for ham i en grad, så at hele to baghuse, heriblandt vores, udbrændte og måtte rives ned til grunden bagefter. Han selv blev også temmelig forbrændt ved den lejlighed, da han ikke nåede at slippe væk i tide fra den eksplosionsagtige brand. Ane Katrine og jeg nåede heldigvis op over hustagene i sparsomt nattøj og blev ufrivilligt forsidestof næste morgen i BT.

På det tidspunkt var jeg forlængst færdig med keramikeruddannelsen (afgang juni 77) og havde været en tur med Tvinds Rejsende Højskole i Østafrika (77-78) Jeg var efter Tvindopholdet begyndt at spille i band, og branden gav mig skubbet til at opgive min løbebane som keramiker til fordel for den musikerkarriere, som jeg stadig har et ben i.

Fra 1979 og indtil for otte år siden var jeg således helt og aldeles uden kontakt til keramikfaget. På grund af lavkonjunktur i arbejdet som musiker fik jeg i 2009 den indskydelse at søge job på mit gamle praktiksted i Lejre Forsøgscenter, der i mellemtiden havde skiftet navn til Sagnlandet. Det var i bogstaveligste forstand meget nærliggende, da jeg allerede i 1993 havde valgt at flytte ud af København og til Lejre, hvor jeg stadig bor.

I 2010 blev jeg så ansat som assistent på Sagnlandets pottemagerværksted med lige dele produktion og formidling som arbejdsområde. Opgaven bestod i at demonstrere gamle pottemagerteknikker, idet jeg koncentrerede mig om den drejede keramik fra perioden efter vikingetiden, mens mine kolleger tog sig af den forhistoriske keramik.

Jeg beklædte i sæsonen 2011 en lignende stilling på Frilandsmuseet i

Denne drejede udgave af et koborn til begitningsdekoration er fra Sverige (1894)

Brede, hvor jeg var ansat til at demonstrationsdreje i deres pottemagerhus fra Sorring. Det var et fantastisk privilegium at sidde i disse historiske rammer, mens den ene aha-oplevelse efter den anden sneg sig ind på mig gennem den måde, værkstedet var indrettet på, gennem værktøjet, den kæmpestore ovn osv.

Det var hurtigt gået op for mig, hvor overraskende meget jeg savnede leret efter disse godt 30 års fravær, samt ikke mindst hvor meget jeg var bagud. Jeg måtte i bogstaveligste forstand forfra på potte-træning. Jeg tror, jeg i en lang periode arbejdede 50% frivilligt over i Sagnlandet, inden jeg indså, at jeg måtte opbygge mit eget værksted på hjemadressen. Det er jeg stadig i færd med - a never ending story.

Jeg fandt kollegialt fællesskab i Dansk Pottemagerforening i forbindelse med et saltbrændingskursus, som foreningen afholdt hos Janne Hieck og Gregory Miller. Jeg indså, at pottemagere af i dag på en måde har overtaget den position som selvstændige keramikere, som min uddannelse i halvfjerds- og sgtedene på, mens de nuværende designskoler mere sigter på enten industrien som arbejdsfelt eller på tilværelsen som kunstner. Jeg føler mig stadigvæk på mange måder hæmmet af at have været væk fra faget i så mange år - at "toget er kørt".

Det, sammen med min nyvundne status som folkepensionist, betyder til gengæld, at der ikke ligger et ubærligt forventningspres på mine

skuldre, og at jeg derfor i store træk kan lave, hvad jeg vil, i det tempo, jeg vil. Det skal jeg jævnligt minde mig selv om.

Jeg har været heldig at få opgaver for museer og filmselskaber med reproduktion af gamle ting og arbejder sideløbende med drejeopgaver for andre keramikere (ikke mindst Helle Hove), samt udvikling af egne varer.

Jeg har nogle gode geologvenner, der har bragt mig på sporet af nogle særdeles interessante jyske, højtbrændende lertyper, som jeg anvender sammen med simple glasurer, der gerne er fremstillet af råmaterialer, jeg selv finder i og på jorden. Alt sammen meget old school med et vist præg af min tid i Japan og Sagnlandet.

Mine saltglaserede ting er brændt hos Bjarne Puggaard. Jeg bor selv i et villakvarter, hvor den slags er

absolut no go. Min mentor for tiden er min gamle klassekammerat Per Weiss, der bor rundt om hjørnet. Han hjælper godt til med at fylde det 30 års store hul, hvilket jeg er ham meget taknemmelig for.

Så alt i alt er jeg faktisk først lige begyndt...

Dorith Lønbæk - som pottemager er man selvstændig

Jeg har ikke prøvet meget forskelligt i mit arbejdsliv, og pottemageruddannelsen var ikke det første, jeg gav mig til efter 10. klasse. Men da jeg var i starten af 20'erne og valgte at prøve grundforløbet som pottemager på EUC Syd i Sønderborg, vidste jeg, hvad jeg gerne ville! At arbejde med leret fra en rå masse til et færdigt anvendeligt produkt, de mange måder hvorpå man kan arbejde med leret, det fascinerede mig, og i dag ved jeg, at det er en konstant læringsproces at lave keramik!

Jeg elsker at arbejde ved drejeskiven, og jeg bliver sikkert gråhåret i en tidlig alder p.g.a. udfordringer i arbejdet med at fremstille glasurer, men det er også med til at holde mig i gang.

I september 2000 startede jeg i pottemagerlære hos Marianne Strube, som altid har haft leret som levevej, og Henning Græm - Mariannes mand - som har sat sig ind i fremstillingen af glasurer og brænding. Han stod for al glaseringen og ovnfyldning, mens Marianne havde nok at se til med at få drejet de ordrer, de havde med fra Norge, eller som løbende kom ind på faxen, når de havde været på messe i Oslo. Marianne blev udlært i en anden tid, en tid hun ikke ville føre videre, så jeg havde det vel nærmest som blommen i et æg!

Da jeg var udlært, blev jeg puffet ud af reden, og vingerne bar mig til Sorring Lervarefabrik, hvor lertøjsproduktionens discipliner blev indøvet. Efter et års tid i det traditionsrige værksted kom jeg via Marianne og Henning videre til Lofoten, hvor jeg i tre måneder arbejdede hos en af deres kunder, som havde et lille lertøjsværksted, hvor der hovedsagelig blev lavet fisk, søstjerner og fugle i kvætse

forme, der naturligvis blev glaseret koboltblå og solgt til de mange turister, der hvert år besøger de fantastiske øer. Da midnatsolen var på retur, rejste jeg hjem til Hvide Sande, hvor jeg har haft værksted og butik siden 2006.

Mange turister kommer hvert år forbi og ser, hvad der sker af nyt eller ser mit sted for første gang. Det er en udfordring at gøre opmærksom på sig selv, at sælge keramikken man selv har designet og stadig arbejder på at udvikle, når man er uddannet håndværker og ikke har en bachelor som salgsmanager. Men det var bare med at få det lært og helst på tysk, da jeg jo befinder mig på vestkysten tre timers kørsel fra den tyske grænse.

Ofte bliver jeg spurgt om, hvor lang tid det tager at lave et krus, en kande eller en skål og ikke mindst "kan man nu også leve af det?" Det er et godt spørgsmål, og det var da også en del af "pensum" på skolen i Sønderborg at regne på det. Oveni i produktionstiden kommer også markedsføring, selve salget og administration af salget samt hyggelig

snak med kunder, hvilket nok hører under markedsføringen.

Jeg ved aldrig, hvor mange gæster, der træder ind af døren i løbet af en dag, og jeg ved derfor heller ikke, om det, jeg har planlagt i produktionen, kan realiseres. Det kan det sjældent om sommeren og da slet ikke på en arbejdsuge på 37 timer. At være selvstændig erhvervsdrivende, og især hvis man er pottemager, er en livsstil. Jeg tæller ikke timer men lever i det, og så længe der er fornødt og glæde i hverdagen for min mand, som har sit eget arbejde at passe, og mig selv, så er jeg at finde med leret på drejeskiven i Hvide Sande.

På værkstedet og til svendeprøve

Finn Risom - om bly og gamle dage¹²

”Når det begynder at smage som sukker i munden, så skal man holde pause!” sagde den gamle pottemager, da vi engang i 1980erne talte om blyglasur. ”For så er man ved at blive blyforgiftet!”

Advarslen fik jeg af pottemager Ingvald Hansen fra Nørresundby, som udførligt havde forklaret, hvordan man selv kunne lave erstatning for blymønje, og hvordan han ”under krigen” skummede blylte af en gryde med smeltet affaldsbly. Det var de dampe, der smagte som sukker. Teknikken havde han lært af sin far. ”Vi kunne jo ikke få andet”. Det var først senere, at jeg blev klar over, at den krig han talte om, var 1. verdenskrig.

Hvis man vaskede hænder og passede på med støv fra mønjeglasuren, så blev blyet ikke anset for et problem. Ganske vist fik jeg fra et andet værksted historien om, at en pottemager var død af blyforgiftning efter mange års sygdom. ”Men han var også et svin med blyet!” som hans bror sagde. ”Han stoppede pipen med mønje på fingrene.” Så det skulle jo gå galt. Hverken han selv eller deres far havde haft forhøjede ”blytal”, da Fabrikstilsynet i begyndelsen af 50erne begyndte at køre rundt for tage blodprøver af pottemagerne. Kun broderen der svinede med blymønjen, blev syg.

Min interesse for keramikken havde jeg haft fra slutningen af 60erne, da jeg troede, jeg skulle have en uddannelse til museumsarbejde. Interessen for de gamle potter var blevet stærkt stimuleret af, at jeg i julegave havde fået Ehlers dengang nyskrevne bog om pottemageriet.

Jeg havde i mange år mit eget hobbyværksted med drejeskive, og har i selvlært overmod i mine unge dage undervist i keramik, mens jeg hyppigt skævede til Lynggaards håndbog. Men det var længe før, jeg selv blev udlært pottemager. ”I en moden alder”, som den lokale avis skrev.

Træning til svendeprøve

Jeg har gennem årene samlet gamle potter og opsøgt nogle af de gamle pottemagere og haft mange samtaler om faget og arbejdsteknikker og deres potteliv. Vi tog også sammen rundt til marskandisere og antikforretninger for at finde nogle af de gamle potter, som var lavet på de mange værksteder, der tidligere fandtes. Selv holdt jeg mig til den ”blyfattige” færdigglasur som MOK solgte og har ikke forsøgt mig med at skumme blylte af affaldsbly.

Da jeg som udlært pottemager ville lave professionelt værksted, besluttede jeg mig til helt at droppe blyholdige glasurer til fordel for de nye, blyfrie borfritteglasurer. Helt det samme i farve og glans er det svært at opnå, selvom de efterhånden er blevet gode og ikke så præget af borslør, som de første var.

Jeg besluttede også at hæve brændingstemperaturen til mellem 1100-1150 grader for at lave ”højbrændt lertøj” af blandet stentøjsler, brændt til grænsen af, hvad det kan bære, uden at det mister lertøjspræget.

Da jeg i 2009 blev formand for foreningen, gik jeg på opdagelse i foreningens gamle arkiv. Et af de emner, jeg gerne ville have belyst, var spørgsmålet om bly i glasuren.

Opmærksomheden om sundhedsfarlig keramik er heldigvis stor nu om dage, men hvordan havde det set ud set fra producenternes side i 40erne, 50erne og 60erne? Det blev snart klart, at blyglasur har været et dilemma tilbage i tiden, fx når en kunde i 1943 i en avis havde påstået, at en lervarefabriks syltekrukker var giftige. Værre blev det, da en vinhandler nogle år senere anlagde sag mod en fabrikant, fordi en vindunk afgav 160 mg bly per liter, og den lokale politimester nedlagde forbud mod produktionen.

Branchen var presset og forsøgte at lægge afstand med påstand om uforvarlig udførelse af produktet, men det gav betydelig uro internt i foreningen, da det jo anfægtede grundlaget for produktionen hos medlemmerne. De havde praktisk talt alle ved en forespørgsel oplyst, at de brugte blymøjneglasurer og ikke de frittede blyglasurer. Sådanne glasurer fandtes ganske vist, men stillede ændrede krav til produktionen, noget som priserne ikke kunne bære.

Det var et tvivlsomt forsvar, at man forsøgte at skelne mellem letbrændte lerkrukker og mere hårdtbrændte såkaldte ”stenkrukker”, som man gerne ville give det udseende af at kunne sammenlignes med de tyske saltglaserede stentøjskruk-

ker. Det blev mere og mere klart, at det ikke var en holdbar situation. Branchen blev efterhånden i stigen-de grad presset både i forhold til arbejds miljø og forbrugerbeskyttelse.

En kemiingeniør fra en af de store fabrikker, som bestyrelsen rådspurgte, svarede ligeud, at branchen, og dermed foreningen, stod svagt. Han havde ikke høje tanker om de små lervarefabrikanter evne til at levere en acceptabel vare. Efter hans mening havde de hverken viden eller økonomisk evne til at omstille sig til nye produktionskrav.

Nu forstod jeg bedre de historier, jeg havde hørt om, at nogle lervareproducenter havde stoppet drejningen af syltekrukker fra den ene dag til den anden, og at læs af krukker var blevet hældt i mergelgrave. Mange små værksteder opgav simpelthen de produkter, der hidtil havde været ryggrad i produktionen, og mange drejede nøglen om.

Da Danmark kom med i EU, blev vi omfattet af regler der gælder alle lande, men som nok ikke bliver håndhævet lige ivrigt alle steder. Samtidigt med at vi nu har 125 års jubilæum, arbejder man i EU med en revision af EU- Forordningen om materialer til kontakt med fødevarer, med forslag til yderligt skærpede regler og grænseværdier. Det tager vi med sindsro.

De problemer, branchen i Danmark havde tilsvarende i sidste halvdel af 1900-tallet, får nu de sydeuropæiske lande til at stritte imod. De indser, at skærpede krav, og især håndhævelse af reglerne, kan få alvorlige følger for den folkelige keramik-kultur, der stadig eksisterer i disse lande.

Jeg har stadig mange af den gamle pottemager Ingvald Hansens syltekrukker. Nu får de en blomst. De er flot drejet og lavet så godt, som den tids vilkår tillod. Han måtte også ophøre med den produktion i begyndelsen af 50'erne, men fortsatte med pyntekeramik og undervisning. Ingvald ville næppe have forstået diskussionen om EU's grænseværdier. Han var berettiget stolt af sit håndværk og fortsatte til

det sidste. Jeg fandt ham den morgen i 1989, hvor han døde. Der sad han i sit arbejdstøj og træsko, på vej ned i sit værksted. Han blev 92 år - trods sukkersmagen af bly i munden i sine unge år.

Noget om rejsende svende - en redegørelse fra 1880'erne

Svenden stiller sin oppakning fra sig på herberget, inden han 'ser sig omkring'. Med oppakning må man nemlig ikke betræde noget værksted - og ude i landsbyerne, hvor man ikke gør ophold i længere tid, stiller man sin rygsæk fra sig uden for værkstedet i en vis afstand.

Uden for værkstedet skal frakken knappes foran med tre knapper. Mangler der en knap, må man bruge en nål i stedet, men tre steder skal frakken hæftes. Nu banker den nyankomne tre gange kraftigt på værkstedsdøren. Efter et 'Herein' tager han hat og stav - staven må ikke mangle - i venstre hånd og træder nærmere, bliver stående i døråbningen og råber: 'Glück zu Meister und Gesellen von wegen des Handwerks' (*Lykke til Mester og svende på håndværkets vegne*). Roligt arbejder svendene videre, indtil den ældste er færdig med sit stykke, hvorefter han vasker sine hænder, går frem mod den fremmede og siger: 'Fremder Töpfer?' - 'Hoi Töpfer', svarer den fremmede. Hvis han svarer anderledes, fx med 'Jawohl', så ryger han ud øjeblikkeligt. Derpå tager de to hinanden i højre hånd og bøjer deres overkroppe frem, så at deres højre skuldre rører hinanden, hvorefter de fører deres samtale således, at den ene taler over skulderen på den anden.

Det bliver gerne lange samtaler; alle svende og lærlinge kommer frem og hilser, og man spørger til nyheder og bekendtskaber ude i verden. Er Mester ikke til stede, sendes der bud efter ham, og han kan så evt. byde den fremmede på et måltid mad. Giver han en skilling, som regel 2 Groschen, er det tegn på, at der ikke er noget arbejde at få. Så må svenden vandre videre, og afskeden er ligesom modtagelsen rituel. Han beder om hat og stav, og

så snart en lærling har rakt ham den, går han hen til ældstesvenden, og med samme stilling med foroverbøjet overkrop siger begge på samme tid:

Den fremmede: 'Nach Handwerksbrauch und Gewonheit sei bedankt für das, was du mir gegeben; sollst du heut oder morgen zu mir kommen, soll dir selbiges widerfahren'; Svenden: 'Nach Handwerksbrauch und Gewonheit hast nichts zu danken, Vetter, grüß Meister und Gesellen, wo du hinkommst'. (*Ifølge håndværksskik og brug skal du have tak for, hvad du har mig givet - kommer du til mig i dag eller i morgen, skal det samme ske for dig.*, hhv.: *Ifølge håndværksskik og brug skylder du ingen tak, Fætter; hils Mester og svende, hvor du kommer frem*). Derpå forlader den fremmede værkstedet uden yderligere hilsen.

Sædvaner som disse har ikke bare munter og kuriøs værdi, de var betydningsfulde for at vedligeholde traditionerne inden for laug og respekten for faget, og først og fremmest for at alle fagets brødre lærte hinanden at kende og kunne lære af hinandens arbejdsmetoder og -resultater. Endnu i tiden helt op til Anden Verdenskrig kunne man i øvrigt i Sydtyskland, Schweiz og det vestlige Østrig møde svende fra forskellige håndværksfag, der vandrede omkring eller arbejdede midlertidigt i nogle måneder på et værksted, hvor der var arbejde at få "Gik på valsen" som det hed blandt de danskere, man ikke sjældent kunne møde på landevejen. Hvad det betød for den faglige uddannelse, er let at indse.

Den her citerede schweizer understreger, at han hverken i København, Stockholm, Finland eller Sankt Petersborg er stødt på nogen som helst spor af gammeldags håndværksskikke som de tyske. Hvis de har fandtes hos os, er de for længst gået tabt, og samme vej er også hele det gamle pottemagererhverv gået, muligvis med ganske få undtagelser. Derfor har vi haft så meget desto større anledning til at bringe fagets arbejdsforhold og -måder i erindring

Hanne Christensen - hvorfor pottemager?¹⁴

Engang i tidernes morgen boede vi lige i nærheden af Es-lau i Sengeløse. Der tog jeg som barn tit hen og hentede den keramik, som de havde smidt ud. Desuden boede der på vejen en gammel skulptør, og som børn var vi tit inde og hilse på. Jeg har glemt hans navn.

Eller blev jeg pottemager, fordi der langt tilbage i 5. generation i vores slægt var en Søren Christensen Torp der var født 1784 og havde porcelæn og potteland, som hans kone overtog i 1845 og solgte varerne på Christianshavn torv. Om det ligger i generne, vides ikke rigtigt.

Det må have været sommeren 1973. Der passede jeg Klaus Enckes butik i Ellinge Lyng, og jeg havde hele huset for mig selv. Hvor de lige var henne, ude og lave salgsaftaler i DK eller Norge, kan jeg ikke rigtigt huske, men da han kom tilbage, mente han, at jeg skulle blive pottemager på EFG-skolen på Frederiksberg. Så der startede jeg forløbet i syv måneder for derefter at tage til Sønderborg Håndværkerskole i 10 måneder. Vi stortrivedes sammen med Max, Frank Teich, og Johan Grassberger, som jo heldigvis er her endnu.

Bagefter skulle vi jo finde en praktikplads i 2½ år, og det var ikke lige det letteste. Jeg kom til Lillerød Lervarefabrik, og det var sandelig ikke så nemt, efter vores frie liv på Håndværkerhøjskolen i Sønderborg, at bo alene på et værelse i en kælder og ikke kende en sjæl. Kurt fra Lillerød var ikke den, der fik en til at føle sig velkommen, så jeg beslut-

tede at forlade stedet efter kun to måneder, hvorefter jeg ville på jordomrejse.

Det kom jeg også, men måtte på et tidspunkt hjem igen til virkeligheden. Jeg skulle jo blive færdig med min pottemageruddannelse og fandt da også en god læreplads på Hegnetslund i Herfølge, hvor Kaj Jørgensen tog sig kærligst af os. Han kaldte mig for "mit smertens barn". Der blev en frygtelig ballade i slutningen af vores læretid,

da ejeren af Hegnetslund solgte stedet til en klovn, der intet vidste om keramik, og fagforeningen var indblandet, da vores lønninger udeblev. Men vi var dækket ind og fik til sidst lønnen af arbejdernes garantifond. Vi skulle jo tilbage til håndværkerskolen i Sønderborg for at bestå vores svendep prøve. Det var som altid hyggeligt at se de gæve pottemagere igen!

Holdet der blev færdigt 1978

Cille Colberg - det startede ved et tilfælde

Min rejse ind i keramikens verden startede ved et tilfælde eller også var det en ubevidst tanke, som blev bevidst.

Efter gymnasiet vidste jeg ikke helt, hvad jeg ville. Mit yndlingsfag var helt klart billedkunst. Jeg boede i mine teenageår hos en familie, hvor moren var uddannet fra Kunsthåndværkerskolen i København, og der kom engang imellem keramikere og glaspustere på besøg. Jeg syntes, det var spændende, men jeg havde ikke tænkt i de baner, før jeg stod og var nødt til at foretage et valg om min fremtid.

Jeg vidste, at jeg ville arbejde i et kreativt fag. Jeg havde ikke søgt ind på nogen uddannelse og brugte sommeren på at researche alt muligt. Jeg faldt over seminariet for håndværk og design med en keramiklinie, og pludselig faldt der nogle brikker på plads.

Jeg havde hverken nok viden eller erfaring, men søgte alligevel og fik en plads på uddannelsen. Efter et par semestre kunne jeg mærke, at håndværket trak mere i mig end didaktik, pædagogik og klassisk kunsthistorie, og så søgte jeg til Aarhus Kunstakademi.

Uddannelsen var med egenbetaling og uden SU, så efter et semester var de opsparede penge brugt. Men jeg ville ikke opgive. Rejsen fortsatte til Pottemagerskolen i Sønderborg.

Her blev jeg rigtig glad for at dreje og var i praktik i værksted hos Gerhard Küffer i Regensburg, Tyskland. Jeg søgte læreplads, dog uden held, udover en mulighed i La Borne i Frankrig, hvor lønnen dog var €100 pr. måned. Det var en frustrerende oplevelse, men der måtte findes en vej.

Jeg søgte optagelse på Glas- og Keramikskolen på Bornholm og kom igennem nåleøjet! Herefter havde jeg tre fantastiske år på skolen og et par somre hos Lotte Glob i det nordlige Skotland.

Det tog nogle år, efter endt uddannelse at komme i gang. Jeg var med i et elevværksted på Vesterbro i København, men tiden til at finde frem til min produktion var der ikke - med barn og fuldtidsjob ved siden af.

Efter fem år i København kunne jeg mærke, at jeg gerne ville tilbage til Nordjylland, og vi flyttede. Herfra begyndte tingene at udfolde sig. Jeg fik job i Kulturhuset i Aalborg og en periode på Sind Daghøjskole, og etablerede endelig mit eget firma COLBERG.

Jeg havde ikke set mig selv som underviser, da jeg startede med keramikken. Men jeg sætter stor pris på at formidle vores kulturarv og lære håndværket fra mig. I dag har jeg stadig min virksomhed, men også fast job som højskolelærer på Vrå Højskole, hvor keramikken fra 2019 bliver et hovedfag. Håndværket består.

Gertrud Berg - en livslang kærlighed

Jeg er født og opvokset i Tyskland og uddannet folkeskolelærer med billedunst som hovedfag, men fandt hurtigt ud af, at det jeg ville, var at udøve kunsten selv, så jeg startede med at lave batik, plantefarve garn, væve bæltter m.m. og besøge forskellige kreative kursustilbud ved Rudolf-Steiner-Seminariet i Mannheim og spekulerede også over en uddannelse som Rudolf-Steinerlærer. I Mannheim stod en drejeskive, og jeg fandt en person, der kunne hjælpe mig lidt i gang med de allerførste forsøg. Juhu, DET kunne jeg lide!!!

Efter 2. statseksamen flyttede jeg til Harzen og fik et 1-årig barselsvikariat i en 2. klasse. Tankerne om pottemagerhåndværket blev dog ved med at spøge i mig, og min daværende kæreste, som havde et lille hobby-snedkerværksted, gik i gang med at lave en sparkeskive til mig, som stadigvæk den dag i dag er et flittigt brugt smukstykke på mit værksted her i Nørre Vissing. Vi indrettede et lille værksted i huset, og jeg begyndte at fremstille hængepotter, juleklokker, fyrfadsllys, ja, allerede små sæt med tepotter og tilhørende krus og solgte sagerne med succes i en helsekostbutik i Clausthal-

Zellerfeld. Åbenbart var jeg et "naturtalent"!

I sommerferien tog vi med vores kano til Sverige, og der snusede jeg igen til håndværket i pottemageriet Etelhem på Gotland (det lille, fine dejfad, jeg købte derovre, har og bruger vi stadigvæk flittigt). Der fik jeg nogle adresser til uddannelsessteder blandt andet i Danmark. Efter ferien søgte jeg ind forskellige steder, blandt andet også hos nogle pottemagere i Tyskland og Keramikfagskolerne i Höhr Grenzhau- sen og i Landshut.

Ud fra de tilbud jeg fik til både praktikpladser m.m., valgte jeg at starte på Århus Kunstakademis forskole i januar 1981. De resterende 4-5 uger inden jul brugte jeg på at finde en dansklektor ved universitetet i Göttingen, hvor jeg lærte dansk i intensive enetimer 2 x om ugen med en masse lektiearbejde mellem timerne. Så da jeg flyttede til Danmark i begyndelsen af 1981, var jeg godt rustet og måtte kun svede over lidt flere gloser i aften-timerne i de første to måneder.

Efter forskolen gik jeg tre år på lertøjsafdeling hos Kim Holm og blev færdiguddannet keramiker i maj 1984, havde dog allerede startet med eget værksted og virksomhed juli 1983 i Nørre Vissing og allerede holdt min første juleudstilling samme år.

Fra starten af vidste jeg, at keramikken var "LIGE MIG", og jeg har aldrig været i tvivl siden. Og som jeg skriver på min hjemmeside: "Fornemmelsen af det smidige ler, der drejer rundt mellem mine hænder har altid fascineret mig! At slå hovedet fra, lade sanserne tage over, lade hænderne forme og skabe, lade fantasien blomstre og ideer spire - dette er blevet til en livslang kærlighed!"

Jeg er lertøjskeramiker og elsker stadigvæk både at arbejde med traditionelt lertøj med de hyggelige, lidt romantisk-

nostalgiske muligheder for begitningsdekorationer og med mit borax-askeglaserede hårdtbrændte lertøj, hvor jeg kan opnå unikke, levende og helt specielle resultater. Således har jeg nu i over 35 år været aktiv i mit hyggelige "keramikhus" i Nørre Vissing, som rummer både butik og keramikværksted.

I Harzen i 1981

På Århus Kunstakademi i 1983

I eget værksted 1984

Klaus Kristensen - Pottemager, ingeniør og daglejer

Mange af os tager en uddannelse og ender senere i livet med at lave noget helt andet. Sådan er det egentlig også gået mig siden jeg fik mit svendebrev som pottemager, og dog så har jeg det meste af af livet beskæftiget mig med keramik på en eller anden måde.

Da jeg som sekstenårig forlod folkeskolen, ville jeg gerne lave noget med keramik og tog arbejde hos en kunstner ved navn Finn Carlsen i Listed på Bornholm, hvor jeg var født og opvokset. Han lavede store skulpturer og vægrelieffer, som blev bygget op i rørler fra Hasle Klinker og Chammo-testensfabrik. Disse blev dekoreret med sort og hvid begitning med det brune ler som baggrund. På den tid var det også meget populært med store udendørs kakkellborde. De blev lavet af en lerbundet stampemasse også fra Hasle Klinker og glaseret for at blive monteret i stålfælge fra gamle hesteriver, når de var færdigbrændte. Når tingene blev for store til hans 600 liters gasovn, blev de fragtet til Rabækkeværket under Hasle Klinker for at blive brændt i deres tunnelovn.

At arbejde for en excentrisk kunstner kunne indebære specielle udfordringer. En gang vi skulle starte på en ny opgave, bad han mig om at klaske en masse lerblokke ned i gulvet, hvorpå han bad mig om at tage skoene af og jukke i leret, hvilket han også selv gjorde. Han stænkede hvid begitning ud over det og stak pinde ned i leret. Derefter sagde han: "Det var godt, nu kan vi begynde. Jeg er altid skide ræd for det satans ler, når jeg skal begynde noget nyt, nu tror jeg at jeg har magten over det."

Jeg ville nu gerne lære pottemageriet og lod mig indskrive på EFG uddannelsen i Sønderborg. Her rådede Max og Johan på værkstedet, hvor de forsøgte at lære os at dreje. Mange erindrer nok Max' særlige pædagogiske evner. Eksempelvis når man kæmpede med centreringen, ud-

brød han: "Ned med nakken med det ler," og vupti, så fik man det i center. Eller når kanten på en potte kørte op og ned, sagde han: "Du skal have mere kød på leret." Materialelære og glasurkemi stod Frank Teich for. Det var fag som kedede mange af de praktisk begavede pottemagerlærlinge. Men da jeg havde eksperimenteret en del med krudt og sprængstoffer som barn, fandt jeg faktisk kemidelen interessant. Det var kort efter Danmark var kommet ind i Fællesmarkedet, så vi blev underlagt helt nye regler for blyindhold i glasurere og havde derfor travlt med at udvikle nye, blyfrie glasurer.

Opholdet i Sønderborg varede i 20 måneder, og resten af de 4 år som lærlingetiden tog, var jeg i praktik hos John og Signe Northrup i Vordingborg. Her fik jeg drejerutinerne ind under huden, og jeg tror at jeg i dag kan dreje en mellem urtepotte-skjuler i søvne. Men det var en god tid som jeg gerne tænker tilbage på.

Efter jeg i 1978 fik mit svendebrev, tog jeg af uransagelige årsager tilbage til min fødeby Bornholm. Her fik jeg hurtigt arbejde på Rabækkeværket, hvor jeg skulle banke lerklodser ud i træforme til ildfaste sten. Nå, det havde jo lidt med ler at gøre, og sammen med min keramiske viden fik jeg da lidt grundlæggende viden om ildfaste produkter. Heldigvis varede det ikke så længe, før jeg fik tilbudt arbejde hos L. Hjorth keramik. Det var en helt speciel oplevelse at få lov til at arbejde et sted, hvor der gennem flere generationer er blevet produceret keramik. Det var meget anderledes, end hvad jeg havde lavet før. Det var stentøj, og det skulle laves under iagttagelse af meget høj akkuratessse. Der var nærmest noget andægtigt over det.

Da vi ikke var ret mange i produktionen, var alle med i næsten alle processer, lige fra råleret kom hjem fra Sose og skulle slemmes og forarbejdes på de gamle anlæg til de færdige varer blev taget ud af ovnen.

Det var i øvrigt i tiden før Bornholms Museum overtog fabrikken.

Efter flere år hos Hjort meldte udlængslen sig, og jeg tog gennem Mellemfolkeligt Samvirke til Zimbabwe, hvor jeg skulle starte et keramikværksted og lære folk op i keramikproduktion. Det var en opgave med mange spændende udfordringer: Forhandlinger med kommunale myndigheder og organisationer, finde råvarer, uddannelse af folkene og meget andet. Man stod alene med mange ting, og det var nok et par år, der gav hår på brystet.

Da jeg kom tilbage til Danmark, fik jeg arbejde hos Søholm Keramik. Når jeg gik der med et støbehåndtag i hånden for at fylde gipsforme op med lerslikker, tænkte jeg ofte på min tid i Zimbabwe og det ansvar, jeg havde der. Det var noget af en kontrast, og jeg smed støbehåndtaget og besluttede mig til at gå i gang med en uddannelse til maskiningeniør. Efter en HTX-uddannelse i Århus kom jeg ind på Ingeniørhøjskolen i Horsens. Årene gik og studiepolitik, arbejde og det sociale liv optog efterhånden for meget af den tid, der skulle læses på studierne. Der var for mange omeksamener, og jeg blev træt af det og holdt op. Jeg fik lært meget, men var dog aldrig rigtig eksamensvant. Jeg bestod vel omkring tre fjerdedele af modulerne. Efterfølgende arbejdede jeg henholdsvis på et flytningecenter og en glasfiberfabrik.

Jeg følte mig efterhånden moden nok til at tage tilbage til Bornholm. Her fik jeg arbejde inden for produktion af fiberbeton. Jeg kom en dag forbi formværkstedet, hvor de skulle forsøge sig med at lave modeller i gips. De stod og hældte vand i gipsen, mens de rørte rundt, så jeg spurgte, om de overhovedet vidste noget om gipsarbejde. Derefter havde jeg arbejde i formværkstedet. Nå, det varede nu ikke længe, for Hasle Refactories (tidligere Hasle Klinker og Chammo-testensfabrik) søgte en teknikker. Hos Hasle kunne jeg kombinere min

tekniske og keramiske viden til at projektere reparationer og nybygninger af store industrielle ovne rundt om i verden. Det var specielt til cementindustrien, og jeg skulle ofte ud og supervisere installationerne ude hos kunderne. Dog skulle Hasle på et tidspunkt omorganisere og sammenlægges med deres Sjællandsafdeling så jeg blev overflødig.

Jeg fik derfor arbejde hos Cerama. Her stod jeg for meget af det tekniske, såsom afprøvning af nye materialer, dokumentation, tekniske spørgsmål fra kunderne og arbejde med ovne. Da Cerama på et tidspunkt fik røde tal i regnskabet, blev de nødt til at skille sig af med mig. Heldigvis stod FLSmidth og manglede en ekspert i ildfaste materialer og spurgte, om jeg havde lyst til at arbejde for dem. FLS bygger cementfabrikker rundt om i verden, og indkøbet af ildfaste materialer til en enkelt fabrik kan sagtens løbe op i et tocifret millionbeløb, så der var brug for nogen, der havde styr på, om de brugte de rette materialer. Der var mange opgaver: design af de ildfaste foringer, kontakt med leverandører, dokumentation og fejlfinding. Det betød også, at jeg skulle rejse meget omkring for at forhandle med leverandører, finde fejlårsager hos kunder eller til møder med vores udenlandske afdelinger.

Efterhånden blev jeg kendt ude hos kunderne som Mr Brick eller Mr Refractory (hr Ildfast). Desværre var mine besøg hos kunderne af og til kun af politisk karakter. Kunden kunne kun føle sig tryk, hvis Mr. Brick var der, og FLS følte sig nødsaget til at sende mig af sted, selv om jeg kunne have ordnet problemet hjemmefra. Det blev til mange år hos FLSmidth, hvor jeg sad mange prikker under overhørig. Men på et tidspunkt begik jeg den fejl, at jeg gav min nye chef lov til at ansatte en, der kunne hjælpe mig. Under en prikkerunde et år senere blev det min tur. Jeg var jo ikke den nye chefs mand og den nye medarbejder havde papir på, at han var ingeniør.

Hvad så? I en alder af 56 år begyndte det at blive vanskeligt at finde på noget nyt. Jeg havde jo et keramikværksted derhjemme, så hvorfor ik-

ke prøve at leve af det? Optimismen var der, men desværre svarede salget ikke til optimismen. Efter et år fandt jeg det nødvendigt at ”supplere” min indtægt ved at tage vikararbejde på døgninstitutioner for handikappede. Det er jo godt med et sikkerhedsnet, men sikkerhedsnet har det med at blive rigtige net, og efterhånden bruger jeg så meget tid på vikararbejde, at der bliver lidt tid til keramikken. Men jeg håber dog på, at jeg i fremtiden kan skære ned på det supplerende arbejde og få solgt noget mere keramik.

Selvom jeg gennem livet har haft mange forskellige kasketter, på bærer jeg med størst stolthed den, hvorpå der står POTTEMAGER.

En god, travl tid i branchen - i praktik hos Northroup

For nogle år siden tog jeg ned for at besøge min læremester og hans kone John og Signe Northroup i Vordingborg efter ikke at have set dem siden min læretid. De er begge gået på folkepension, men er stadig aktive på værkstedet. Det så stort set ud som dengang, men nogle ting havde selvfølgelig ændret sig. Før i tiden var der åbent mellem alle rummene på værkstedet, men nu var der blændet af mellem rummene og sat døre op. Jo, forklarede de mig, det er vi nødt til for at holde varmen. Før i tiden var der tre forglødningsovne og tre glasurovne, og der var altid en af dem, der enten brændte, kølede ned eller var ved at blive tømt og sat til næste brænding, så varme manglede der ikke på værkstedet, med andre ord, der var travlt på værkstedet.

Der var travlt, men jeg mindes det som en god tid. Signe havde lidt dårlig samvittighed over, vi altid sad og lavede det samme, men sådan var det jo overalt, og det er den bedste måde at lære faget på. Vi var dengang - ud over John og Signe - de tre lærlinge som en mester måtte have, to arbejdsmænd og konen til den ene arbejdsmand på deltid. Vi startede mandag morgen med at hente ler op fra kælderen og slå det op til de urtepotteskjulere, vi skulle dreje i løbet af dagen. Yngstelærlingen skulle også hjælpe til med ovnene

og sørge for, at der var gang i glasurmøllen. Om tirsdagen skulle potterne fra dagen før drejes af. De potter, som vi dagen i forvejen ikke kunne få vendt om og sat i fugteskab, havde John sørget for at få sat i fugteskab om aftenen. Det skete, at John havde lagt nye, skarpe afdrejningsjern ved vores drejeskiver om morgenen, så vidste vi, at tørringen af potterne var løbet fra ham om aftenen.

Når afdrejningen var overstået, blev der drejet flere urtepotter. Når afdrejningen var slut om onsdagen, blev der drejet øre- og hankegods (kander og fedtkrucker). Om eftermiddagen gik yngstelærlingen i gang med at sprøjte (strengpresse)-hanke til brug for næste dag. Torsdagen var store hankedag, og hankene blev skåret ud og sat på store og små fedtkrucker, kander og tekander. Når der var behækket tilpas mange, gik en af os i gang med at dreje dem af. Om fredagen blev ugens gods gjort færdig, og ældstelærlingen fik lov til at øve sig på sine svendeprover. Over middag gik yngstelærlingen i gang med rengøring, og de andre stødte til i løbet af eftermiddagen. Til trods for vi var lærlinge, gav John en øl til fyraften, inden vi gik hjem for at holde weekend.

Der var meget at lave på værkstedet dengang, og fragt-bilerne kom hele tiden og hentede varer eller afleverede flere tons ler fra Brack og sønner. En del blev afsat til blomsterhandlere rundt omkring i landet, en stor del blev sendt til Norge og senere også til Tyskland og Japan. Når der ikke var så meget i ordrebogen, tog John jakkesættet på og drog ud på salgstur rundt omkring i landet for at få nye ordrer hjem. Det var jo et stort ansvar ud over sin egen familie at have flere mennesker i sit brød.

Dengang i halvfjerds-erne var der mange værksteder der producerede lige så meget som hos Northroup. Derudover var der også flere store keramikfabrikker i landet. I dag er der faktisk ingen tilbage, og de enmandsværksteder, der er, kan have svært ved at sælge det, de kan producere. Man kan undre sig over, hvad der er sket: Er vi blevet for

19
dyre, er der færre penge mellem folk eller er kundernes smag blevet for kedelig?

Af ovenstående kan det nemt forekomme, at min læretid var kedelig og udelukkende præget af rutineopgaver. Det er dog langt fra virkeligheden. Der var selvfølgelig tid til sjov og spas, og desuden fik vi af og til spændende opgaver ud over den sædvanlige rutine. Men det bør dog også understreges, at det, der holder forretningen gående og det, der skaber en dygtig håndværker, er den daglige rutine.

I lære 1974-78, praktik hos Northroup 1976-78

Stemmingsbillede fra Hjorts fabrik i starten af 1980'erne

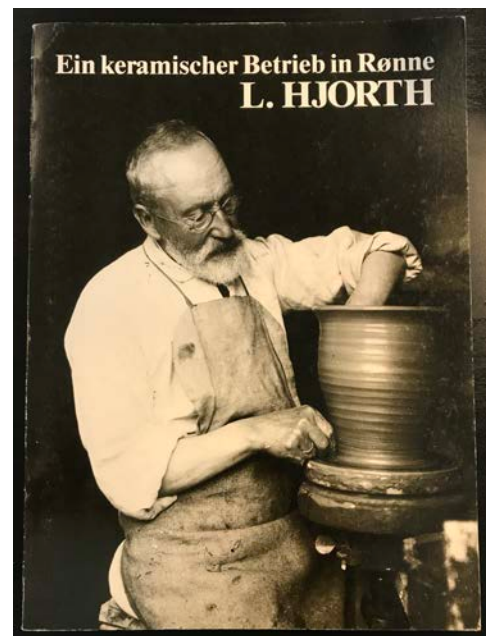
Lydene, lugten og stemningen fortæller, at det er eftermiddag på drejestuen hos L. Hjorths Terracotta-fabrik. Tik-tak, tik-tak lyder det fra det indbyggede bornholmerur, kadunk-kadunk, den rytmiske lyd fra sparketøflerne, når de rammer drejeskivernes svinghjul. En sparketøffel er en specialbygget træsko med afrundet sål, som bæres på højre fod og kun bruges ved arbejdet på drejeskiven. Den hvinende lyd fra drejestålet mod de halvtørre potter indikerer, det er eftermiddag, da potterne har stået ude det meste af dagen og der nu arbejdes intenst med at få dem færdiggjort.

Luften fyldes med en sødlig celluloidduft fra sliddet på celluloidskinnerne, der bruges til den sidste glatning af potternes halvtørre overflade. Der lyder et sagte hiss fra kedlen i kogerummet på støbejernsovn fra Bornholms Maskinfabrik. Det betyder, at det snart er tid til eftermiddagskaffen. Drejestuen fyldes med kaffeduft, tungebåndene løsnes hos de ansatte og snakken går om løst og fast. En kan blandt andet oplyse at æggeskallerne (færdselspolitiets motorcykelbetjente) kom med damperen (færgen) i morges, man skulle måske lade bilen stå et par dage, hvis man vil undgå at få klippet pladerne.

Det er ikke bare eftermiddag, det er også torsdag. I morges samlede Erik Hjorth vores timebøger sammen.

Nu kommer han tilbage med dem. Indeni ligger en brun pose med den nøje afstemte ugeløn. En anden indikator på, at det er torsdag, er at jeg om formiddagen har været nede i brænderiet og fylde den store gasovn. Det er et møjsommeligt arbejde. Alle tingene skal forsynes med små klumper kapsel-ler i bunden, både for de ikke skal brænde fast i ovnpladen, men også for at de ikke skal tage form efter en eventuel skæv ovnplade. Apotekerkrukkerne skal også forsynes med små klumper kapsel-ler mellem låg og krukke. Hver glasur har sin specielle plads i ovnen, så den får den rette varme og atmosfære. Der bruges ikke ovnsøjler, men ildfaste fliser af forskellig højde til at skabe afstand mellem ovnpladerne. For at det hele skal stå fast, bruges der også her kapsel-ler mellem afstandsfliserne og pladerne.

Særligt nervepirrende kan det være, når de tørre krukker i løbet af ugen skal transporteres fra drejestuen på første sal ned i brænderiet. At gå med et bræt fyldt med potter er jo normalt ikke noget særligt for en pottemager. Men her skal man ned ad en smal trappe, hvor man er nødt til at tippe brættet for at få plads i trappehalsen. Vel nede skal gårdspladsen med dens toppede stenbelægning passeres, før man ankommer til brænderiet. Det er bedst ik-

ke at tænke på, hvor mange timers arbejde, de ti tekander med låg, tud og hank, som man har på skulderen, præsenterer.

Det er snart fyraften, så kakkelovnen fyldes op med cinders. Efter den er godt i glød, skrues der næsten helt i for luften, så ovnen kan brænde over til i morgen tidlig. Hver anden torsdag er der åbent på Keramisk Forbunds kontor ovre hos Søholm (Søholm ejedes af Keramisk Forbund), så inden vi tager hjem, slår vi en tur indenfor for at betale kontingent og høre eventuelt nyt.

Et af de ældste billeder i den keramiske industris historie: arbejdere på Hjorths Fabrik 1883

Lars Ibsen - en god rejse

Da jeg som 17-18 årig var i lære som tømrer, havde jeg en god ven og læringlekolega, hvis forældre af og til tog os med på kunstudstillinger, primært i Randers/Aarhus-området. Det var nyt for mig, for det var endnu ikke noget, vi gjorde i min familie.

Jeg husker ikke så meget om billedkunstnerne, men jeg var meget optaget og vitterligt imponeret af den udstillede keramik. Hvis man var heldig, kunne man også få lov at røre ved keramikken! Som lidt ældre opsøgte jeg selv keramikudstillinger, når det var muligt, og navne som Gertrud Vasegaard og Gutte Eriksen, husker jeg tydeligt. De gjorde indtryk. Tænk, at man kan lave så smukke ting ud af ler! Ja, og så af et stort talent selvfølgelig.

I slut 60'erne og begyndelsen af 70'erne boede jeg i Aarhus under min uddannelse til arkitekt. I den periode blev det til mange besøg i keramikbutikker og på værksteder. Dem var der en hel del af på den tid i Aarhus midtby. Så SU'en måtte af og til også strækkes lidt – for jeg købte også keramik og fik bla. et par gode ting af Clara Andersen og siden af Kirsten Sloth. Ja, og jeg har også stadig en fin ældre Kähler-lampe, som jeg købte i den periode.

Jeg tænkte ikke selv på at gå i gang med leret, men var meget fascineret af det keramiske univers. Familie, uddannelse og arbejde tog vel også tiden, som for andre unge mennesker.

Først i begyndelsen af 80'erne skete der noget. Vi var flyttet til Herning og havde fået job der. Her mødte jeg Peter, som var min kollega, og som også var lidt "keramiktosset". Peter havde deltaget i keramikkurser på Aarhus Kunstakademi, og han kunne derfor allerede en del. Han var også den lykkelige ejer af en sparkeskive, og han tilbød mig at prøve at dreje, så med lidt hurtig drejeinstruktion, var jeg for første gang UDØVENDE!

Jeg blev straks bidt af det, og få dage efter tog jeg igen ned til ham en stille eftermiddag efter arbejde og satte mig alene og med dyb koncentration ved drejeskiven. Det var en af de første gange af mange flere, jeg på egen hånd satte mig til drejeskiven der.

Men det havde så nær kostet mig hørelsen og et hjertestop! I kælderen, hvor sparkeskiven stod, var der nemlig et sæt højtalere, der havde forbindelse til stuen, hvor grammfonen stod. Her betjente husets ældste datter på 5 år grammfonen med stor rutine. Man skruer helt op for lyden og sætter så Pippi Langstrømpe på for fuld udblæsning. Problemet var bare denne dag, at hun havde switchet højtalerudgangen til kælderen, hvor jeg sad og forsøgte at dreje en fin lille skål. Den skål blev der ikke meget af. Således begyndte min karriere som udøvende keramikker, men den fortsatte heldigvis under roligere forhold.

Min kollega og jeg gik sammen på nogle aftenskolehold, hvor vi mødte Helle, der også var en glad amatør. Hun var dog så heldig, at hun hjemme på gården havde et flot, stort værksted med drejeskiver, alt værktøj og en stor el-ovn. Her mødtes vi en gang om ugen og øvede os alle tre. Det gjorde vi hver uge over et par år. Vi læste om teknikker og prøvede af. Vi eksperimenterede med ler og glasurer og spurgte os for, når vi kunne komme af sted med det. Det var både lærerigt, hyggeligt og sjovt, og Helles mand deltog som opvarter og serverede ostemadder og kaffe til hårdtarbejdende keramikerspirer.

Siden fik vi også kontakt med en professionel kunstner Poul Bækhoj. Han lavede keramik dengang, men siden arbejdede han med store sten-skulpturer. Poul var dygtig og kompromisløs med sin kunst. Han besad en seriøsitet om det at arbejde med form, dekoration og materialer, som

vi blev inspirerede af. Han brændte sine ting i en oliefyret ovn, og det gav tingene deres helt eget liv. Vi fik somme tider et par skåle med i reduktionsbranden. De var lavet med ler 1109 og en neutral glasur. De skåle har jeg endnu.

Så flyttede vi igen i begyndelsen af 90'erne. Denne gang til Mols. Der blev kortere afstand til Vestergade i Aarhus, og et par vintre gik jeg på keramikkursus på Aarhus Kunstakademi hos Kim Holm og Lars Lond. Det var meget inspirerende at være en del af disse kurser. Her var jeg første gang i professionelle hænder, og det lærte jeg af, og det var godt.

På mit nye arbejde i Ebeltoft fik jeg en god kollega, hvis mand Ulrik Lundbergh var keramikker. Han var rigtig god til at dreje og havde arbejdet i Sorring under Knud Jensen. Det at dreje var stadigvæk ikke min stærke side, så her kunne jeg lære noget.

Ulrik var heldigvis en meget rolig natur og meget tålmodig, men jeg kan dog stadig for mit indre øre høre ham sige: "Så tag da ved det for h.....! Det er s.. dig og ikke leret, der bestemmer!" Ulrik lærte mig en hel del om det at dreje, og jeg fik en masse øvelse hos ham og fik lært at dreje større ting. Det var også hyggeligt at komme hos ham og hans kone. Hun vartede os også altid op med ostemadder og kaffe.

Jeg fik i samme periode etableret et lille værksted hjemme med en sparkeskive, og så fik jeg brændt mine ting hos Ulrik. Jeg var produktiv, for det var jo sjovt, og da min mor snart ikke kunne aftage flere af mine prøvestykker, og resten af familien også var helt godt forsynet, skulle der ske noget med afsætningen.

Jeg tog mod til mig og meldte mig til medlemmernes efterårsudstilling i Ebeltoft Kunstforening. Det blev min indgang til at udstille og sælge det, jeg præsterede. Det var grænseoverskridende, men folk var begejstrede, og det gik faktisk helt godt.

Det blev begyndelsen til flere udstillinger og også til at udvide værkstedet herhjemme med en Djurslænder el-drejeskive og en Scandia el-ovn.

I dag arbejder jeg mest med unikating i stentøj, men har i de senere år også arbejdet en del med raku-teknik, herunder nogen raku. Jeg holder af at dreje og anvender flere forskellige lertyper og næsten altid begitning, som er indfarvet med oxyder og stains. Jeg bruger til gengæld meget få glasurer – et par farvede og ellers få transparente matte og blanke glasurer. Jeg bruger ofte ren aske som glasur. Jeg forgløder både raku og stentøj ved ca. 950 gr. og glasurbrænder stentøj ved ca. 1280 gr.

Jeg har udstillet og udstiller på biblioteker, i kunstforeninger, på censurerede udstillinger og på forskellige udstillingssteder. Et af dem var Fussingø Slot, hvor jeg kom med på udstillingen Fussingø Kunsthåndværk i 2012 – ganske vist på et afbud. Her mødte jeg for første gang medlemmer af Danske Pottemagerforening, nemlig Jytte Lysgaard, Mads Ottow og Lars Kähler. Lars opfordrede mig til at søge optagelse i foreningen. Det gjorde jeg og blev heldigvis optaget.

Det er jeg meget glad for, for indtil det tidspunkt havde jeg kun haft få professionelle fællesskaber omkring keramikken. Og da man jo ofte sidder alene på værkstedet – dog af og til sammen med værkstedskatten og radioen – så har man brug for fællesskab og erfaringsudveksling.

Medlemskabet af foreningen har givet mig et inspirerende interessefællesskab, som jeg nødtigt vil være foruden, og som jeg glædes ved både fagligt og socialt. Jeg har et par gange haft faglige udfordringer, som er blevet løst med det samme ved at kontakte dygtige medlemmer af foreningen. Kendetegnende for foreningens medlemmer er nemlig, at man i høj grad er villig til at dele viden og gode tips. Det lærer jeg stadig af. Ja, og så er det også hyggelige mennesker, der er inspirerende at være sammen med.

Lars Kähler - når man brænder for håndværket

Som 17årig blev jeg ansat som lærling hos Herman A. Kähler med en fireårig uddannelse og med skolegang i København på Kunsthåndværkerskolen i Amaliegade. Seks ugers skolegang hvert år. Resten af tiden på værkstedet med produktion og rengøring. Efter fire år svendeprøve, og så for de fleste af os ind og aftjene værnepligt.

Sådan gik det for sig, når de store, 63 m³ ovne hos Kähler i Næstved blev brændt: I løbet af ugen blev ovnen fyldt og dagen før brænding blev der kørt brænde ind, hvilket tog hele dagen. Brændet blev hentet i brændeskuret og kørt ind til ovnen, hvor det blev stakket, så det var klar til brug. Dagen før blev ovnen muret til og forseglet med en tyk slikkermasse, så der ikke var sprækker i åbningen.

Selve brændingen begyndte ved fyraften, hvor én af de ældre svende begyndte at fyre, og han blev så afløst kl. 23 af én, der fyrede til klokken 7. Som regel var det én fra glasurestuen, der overtog brændingen. Det var, som jeg husker, Gerd Pedersen, der så passede ovnen indtil fyraften, hvor min fader Nils J. Kähler afsluttede ovnen.

Det var en underlig fornemmelse at stå og fyre i de tre fyrehuller. Man var brændende varm i front, men kold på ryggen på grund af trækket fra de åbne døre og varmen fra ildstederne. Når far afsluttede brændingerne, havde han sat tre store badekar op på ovnen, så vi kunne få et dejligt varmt bad, efter ovnen var færdig. Det var især under og lige efter krigen. To dage efter blev ovnen så åbnet og to mænd tømte den og bar tingene over på lageret, hvor

de blev slebet og givet shellak i bunden, da trefødderne, som tingene var brændt på, kunne sætte mærker, der kunne gøre, at de blev utætte.

Derefter blev tingene sat på plads og en ny ovn fyldt. Da der var to store ovne, blev der altid, mens fabrikken kørte på højtryk, brændt to ovne om ugen. De store ovne blev styret med segerkegler – tre stk. i hver af de fem kighuller.

En dag, mens jeg stod i lære, kom der en lille gasovn på 210 liter, der blev installeret foran en af de store brændeovne. Der blev installeret en stor gastank i haven, gravet gasledninger ind og sluttet til ovnen. Alle syntes, det var noget mærkeligt noget. Før havde vi brændt med træ og olie, men gas? Og så lille en ovn? Det kunne ikke passe med den produktion, der var på fabrikken. Dagen oprandt, da den nye ovn skulle prøves, og der kom én fra Graves Bjerre – jeg tror det var direktøren – og fortalte vidt og bredt om denne ovn, og hvad den kunne.

Ovnen blev fyldt med enkelte ting og startet, og de gik ind og spiste middag, mens ovnen bare kørte op. Efter middagen, der vel tog to timer, var brændingen slut, ovnen blev kølet ned med luft og tømt efter i alt 5 timer og med et fint resultat. Herefter blev der bestilt en

Ovnen fyldes

større ovn, og disse to gasovne var nok til den produktion, der var på fabrikken på den tid. Foruden disse fire ovne var der to halvmuffelovne (brændefyrede) og en saltglasurovn, der brændte med olie, men blev smøget med træ.

Ved et besøg på fabrikken af to englændere, der gerne ville høre lidt om, hvordan vi selv byggede vores ovne og se dem, blev de fortalt, hvordan én af de oliefyrede ovne var eksploderet, og mens det blev fortalt, gik englænderne baglæns op af trapperne og stod ude i gården, hvor de fik resten at vide. Om de brugte den viden, de fik, ved jeg ikke, men bange blev de i hvert tilfælde!

Senere kom jeg til Eslau Keramik. Den første gang var det, fordi min kone, Solveig Kähler, var blevet ansat som malerdame til at dekorere Nils Refsgaards stel "Generation one", der skulle dekoreres med kørhorn på tør skærv. Først inddrejede vi det hele, men kort tid efter blev der installeret en rollermaskine til alle tallerkenerne med tilsluttende tørreanlæg. Skåle og kopper blev stadig inddrejet. Der var tre store gasovne, en til forglødning og to til glasurbrand. Tallerkener blev

brændt i karborundumkapsler passende til de tre forskellige størrelser tallerkener, der var i stellet. Efter to år blev "Generation two", også designet af Nils Refsgaard, sat i produktion, og nu blev der investeret i en tunnelovn for at klare produktionen. Sidenhen er firmaet flyttet til Vietnam.

Jeg sluttede på Eslau i 1970 for at tiltræde i Næstved på fabrikken som kunstnerisk leder. Min ansættelse blev kort, da jeg sagde op efter 1 ½ år. Sidenhen blev jeg ansat som lærer i Sønderborg og fra 1975 som lærer i Randers.

Da NFG blev indført, blev det parallelt med mesterlæren, og som det normalt er, blev der set ned på dette nye tiltag – for hvad kan sådan en elev, der bare går på en skole, mon lave?

Da jeg første gang blev spurgt, om jeg ville være lærer i Sønderborg, sagde jeg pænt nej tak, men året efter blev jeg overtalt til at begynde med et nyt hold elever. Det største problem var at skaffe lærepladser til vores elever, hvor vi som regel mistede mange på grund af manglende pladser.

Året efter kom nok en skole til i København og året efter i Randers, og nu hed det EFG, og der kom stadig nye skoler til, så der var skoler, hvor eleverne havde mindre end en times transport.

Jeg blev ansat i Randers i 1975 og havde et stort hold, som jeg kørte rundt til de forskellige mestre med for at få afsat, hvilket lykkedes. Jeg kan også fortælle, at det var svært, men at de første elever fra Randers banede vejen for mine senere elever. De var meget selvstændige, og så var de flittige, og jeg syntes selv, de var på højde med mesterlæreelever.

I dag er vores uddannelse desværre nedlagt. Den eneste mulighed for uddannelse er på Bornholm, og desværre er det håndværksmæssige sat i baggrunden og design det primære. Uddannelsen foregår på engelsk, hvilket gør, at kun elever med en god skolegang har mulighed for at få en fornuftig uddannelse, og som pottemager er de svære at beskæftige. Så om få år vil det være svært at finde en god frihåndsdrejer, hvilket jeg mener er en fejl, især da vi i Danmark har ry for at have dygtige håndværkere.

Drejeværkstedet hos Kähler i 1930'erne

Lars Lond - pædagogik er osse vigtig

Jeg startede min keramiske uddannelse umiddelbart efter folkeskolen. Vi var 165, der søgte ind på Kunsthåndværkerskolen i 1962. Det var kun de 18 af os, der fik lov at fortsætte. Set i bakspejlet var det måske lidt for tidligt for mig at starte som 18-årig, specielt fordi keramikafdelingen blev ledet af Richardt Kjærgaard, der var totalt blottet for pædagogisk sans. Jeg tror, han delte eleverne op i tre grupper: en lille håndfuld, der tilhørte eliten, en anden håndfuld, som han helst var foruden, og så en mellemgruppe som han stort set aldrig bemærkede. Jeg hørte til i den sidste gruppe. Der var selvfølgelig osse andre lærere. Bodil Enna og Olaf Stæhr-Nielsen, var nok de to, jeg lærte mest af på skolen.

Skolen var lukket tre måneder i sommerperioden. Det var beregnet på, at eleverne skulle bruge den tid på at komme ud i praktik på et værksted. Jeg var så heldig at få en praktikperiode på Hegnetslund Lervarefabrik, hvor Kaj Jørgensen var værkfører. Han var en utrolig flink og dygtig mand, der gav mig lov til at prøve alle mulige forskellige ting i værkstedsfunktionerne, lige fra bearbejdning af det opgravede blåler, til fyldning og tømning af ovnene. Jeg lærte at sætte hanke på krus og begitte dem bagefter, at blande glasur og glasere, og selvfølgelig osse at dreje urtepotter, ligesom lærlingene.

Det er klart, at man på tre måneder ikke kan lære det hele, men jeg fik en helt anderledes forståelse for en værkstedsdisciplin, som jeg slet ikke havde oplevet på Kunsthåndværkerskolen. Det var mit første møde med pottemagerhåndværket.

Det var min plan, jeg skulle have et lille værksted et eller andet sted ude på landet, med stokroser og det hele. Men først skulle værnepligten overstås. Jeg ville være militærnægter og kom via Kompedal til Moesgård Museum som udstationeret.

Jeg ville også gerne vedligeholde mine tegnekundskaber og gik derfor til Croquistegning på Århus Kunst-

akademi. Her blev jeg imidlertid ret hurtigt forfremmet fra elev til at være underviser på keramikafdelingen. På det tidspunkt var det nærmest kun en kursusafdeling, men lederen havde planer om at starte en decideret uddannelse på keramikafdelingen. Det var jeg så med til at opbygge de første par år.

Det var en spændende tid, men jeg kunne alligevel ikke sige nej, da jeg blev tilbudt jobbet som leder af keramikafdelingen i det nystartede "Huset" i Vester Alle. Det var et fantastisk spændende sted at arbejde, hvor der hele tiden kom en masse spændende mennesker, med en masse interessante opgaver. Hver dag med en ny udfordring. Jeg tror osse, det er lykkedes for mig, i de 35 år jeg var ansat på "Huset", at få en række mennesker til at få glæden ved at arbejde med leret. At min lille drøm om værksted og stokroser på landet så ikke er ført ud livet, gør ikke så meget. Jeg har lige så stor glæde ved at se andre gøre det.

Og hvis jeg ser tilbage på mine aner, så består hovedparten af min familie faktisk af lærere og pædagoger, så et

eller andet sted er der vel en naturlig årsag til, at jeg osse er havnet i den grøft. Det er først nu, da jeg er blevet pensionist, at jeg endelig har fået tid til at lave en mindre produktion og er blevet medlem af Dansk Pottemagerforening.

Janice Hunter - from UK to DK

I first worked with clay at Teacher Training College in England and quickly decided this medium was for me.

My first teaching job was in a Comprehensive School in Walsall, England. I taught only pottery. They were good times in England. Crafts were taught in schools and our building was a mini Art school. I learnt a lot while I was teaching in the multicultural town of Walsall.

After some years I left for La Borne, France and got a job as production potter Chez Digan, 8 hours a day with 2 hours lunch break. I worked on the wheel and earned enough to get by for a year. After my work contract was finished I worked as a thrower, free lance with several potters in the village, also earning mo-

ney picking apples and grapes in Sancerre.

I then moved to Denmark and after 3 years travelling between Denmark, France and England I started my own workshop in Tornby, Denmark, after working as a thrower for Mogens and Gina Falkenberg in Nr. Lyngby and Poul Westergaard in Barholt. It was the golden age of ceramics.

Since 1981 I have experimented with materials in my workshop here in Tornby. I have travelled a lot and been to many symposiums and workshops all over the world. Ceramics has given me many opportunities to understand our common history through clay. I am still discovering and actively enjoy meeting new folks from our ceramic family.

Lene Kaas - min tid hos Bangholm

En forårsdag i 1978 startede jeg med at arbejde for Bangholm Keramik i Ugelbølle ved Rønde. Jeg var blevet ansat p.g.a. min viden om stentøj og skulle lave en stentøjs serie af brugsting, der skulle brændes i en lille gasovn, de havde anskaffet sig. Det var noget, de ikke selv vidste noget om, da der altid kun var blevet produceret brugsting i lertøj. De ville også gerne have, at jeg lærte dem at lave en tepotte. Det påstod jeg jo, at jeg kunne, og de havde ikke selv været for heldige med at lave en ordentlig tepotte. Jeg så godt tvivlen i deres øjne, for jeg kom fra Kunsthåndværker-skolen i Kolding, og kunne jeg overhovedet dreje? Jeg blev ansat på halv tid, på prøve i tre måneder.

Jeg må jo have bevist mit værd, for jeg arbejdede for Bangholm, til de lukkede i 1998, altså 20 år. Det første Knud, min chef, spurgte mig om, var om vi skulle være de's eller du's. Jeg syntes så absolut, vi skulle være du's, så det blev vi.

Bangholm Keramik var et familieforetagende. Far Knud glaserede, mor Eva malede, to døtre Gry og Iben malede også, og to svigersønner Poul, altmuligmand og Niels regnskabschef var drivkraften i firmaet. Senere kom den yngste søn Dan også i lære som pottemager hos sin far.

Da jeg startede, var der to lærlinge, Toto og Sussi Herold. Sussi blev pottemagersvend kort tid efter, og vi sad side om side og drejede i mange år. Der fulgte mange lærlinge i kølvandet på dem. To af de sidste lærlinge vi havde, overtog jeg på halvvejen, og det var en af grundene til, at jeg i 1994 tog svendebrev og dermed blev pottemager. Det var Kurt Olsen og Jørgen Hansen, der var skuemestre. Jeg bestod, men sådan en der kom fra kunsthåndværkerskolen skulle ikke tro, hun var noget.

Der var et fantastisk godt arbejdsmiljø på værksteder med megen

Lærling Karin Gentch drejer i malerværkstedet, døde som 38årig

humor og godmodige drillerier. Knud vores chef kunne fx aldrig finde sine briller, så vi (Sussi og jeg) gav han en nøglering, hvor man bare skulle klappe i hænderne, så gav den lyd. Den mente vi, han skulle sætte på brillerne. Yngstesønnen havde altid et marcipanbrød med på arbejde. Det lå ved hans drejeskive. Vi pakkede det ud og lavede et nyt i ler og pakkede det pænt ind igen. Vi puttede også en flamingochip ind i en af hans kløs, så den var umulig at centrere.

Jeg kørte min stentøjsproduktion og arbejdede selvstændigt med den de første 8-10 år. Dvs. at jeg fulgte potten fra den blev drejet, til den kom ud af ovnen, klar til salg. Jeg styrede selv ovnen. Der var fire brændere som blev tændt en efter en, og ved 1000 grader begyndte jeg at reducere, så der stod flammer ud af alle huller. Jeg havde kun pyrometret at gå efter. I dag tror jeg ikke, det er lovligt at brænde ovn på den måde, men det var sådan, jeg havde lært det på kunsthåndværkerskolen, og der blev nogle fine potter ud af det. I dag tror jeg ikke, jeg ville kunne finde ud af, hvordan man gør, hvis jeg blev bedt om at brænde ovn på den måde, men spændende var det.

Jeg har kun bommet ovnen en gang. Når jeg kom om morgenen, vi mødte 7:30, efter en brænding, satte jeg som regel blæseren i gang for at køle ovnen hurtigere ned. En dag havde jeg åbenbart glemt at lukke for de fire gasbrændere på ovnen, og når man tændte for blæseren, blev der også lukket op for gassen. Ovnens var så varm, at gassen selvantændte, og så lød der et kæmpe boooooom. Heldigvis havde jeg spændt ovndøren op, så der skete ikke noget, andet end at ovndøren sprang op, og der stod en støvsky ud i rummet. De havde hørt det ovre på værkstedet, så jeg fik et lille forklaringsproblem.

I den periode drejede jeg også en stor krukke, der skulle stå nede ved vejen som varetegn. Jeg bad Poul om at fylde den op med jord, så den ikke blev stjålet. Det fik han aldrig gjort, så en dag jeg mødte på arbejde var krukken væk. Den blev aldrig fundet igen.

Lene med den store krukke

På et tidspunkt stoppede vi med stentøjsproduktionen, og jeg indgik i produktionen af lertøj og var med til at udvikle nye stel.

Værkstedet var delt op i drejeværksted, ovnrum og maleværksted. I kælderen inddrejede Poul fade, tallerkener m.m., og i den anden ende af kælderen blev der støbt

lamper. De blev solgt forglødet og derefter epoksy-malet. Nogle af dem blev også brændt med glasur. Vi har haft en masse langtidslidende gennem tiden, som støbte og ordnede alle disse lamper. Det var absolut det mest kedelige arbejde.

Ovnene kørte i døgndrift. Der var to elovne og en kæmpestor gasovn, der kun blev brugt til forglødning. I drejeværkstedet var der et stort fugteskab med skydedøre. Her "overnattede" de nydrejede potter til næste dag. Knud kaldte det for "dovenskabet". I det skab boede der engang en rotte. Poul, svigersøn og altmuligmand, blev stædigt ved at påstå, at det var en mus, indtil den dag, hvor vi, da vi mødte om morgenen, fandt en udhulet banan, der havde ligget på æltebordet fra dagen før. Så gik jagten ind, og nogle få dage efter fangede Poul den største rotte, jeg nogensinde har set.

En gang om året blev der leveret mange tons råler direkte ned i kælderen i en stor bunke. Hver dag blev der skovlet råler op i oprøreren, det så blev rørt til en flydende masse, som derefter blev slæmmet og ledt over i filterpressen. Når filterpressen blev tømt, lå der en høj stak af firkanterede plader med ca. 10 kg i hver plade. Vi der drejede, hentede selv ler i kælderen. 2,5 plade blev kørt igennem lerælteren, der stod lige ved siden af lerstakken. Det kom ud i en pølse på ca. 10 cm i diameter og 1, 2 m lang. Denne pølse blev bukket og smidt op på skulderen og båret de 12-13 trin op ad den stejle kældertrappe. Dette gjorde jeg nok en 4-5 gange i løbet af en dag, alt efter hvor store ting, der skulle drejes den dag. Det er ikke så lidt ler, jeg har båret op ad den kælder i mine 20 år.

I midtfirserne begyndte vi at tage på messe to gange om året. Først i Vejle og senere i Herning - Formlandmessen. Hidtil var kunderne kommet af sig selv, både forretninger og turister, men det begyndte at gå ned ad bakke, og så måtte der gøres noget. Iben, Gry, Poul og jeg drog af sted fra morgenstunden, for at stille det hele op.

Poul hængte lys op, samlede reoler og alt det praktiske. Iben, Gry og jeg var dekoratører. Det var nøje planlagt hjemmefra, hvordan vi nu skulle pynte op, og vi var ikke færdige før om aftenen. Vi kørte i to biler for at kunne have det hele. Vi havde en stand på 27 m². Et år kom Iben til at sende bilnøglerne til den bil vi skulle køre i, med den anden bil hjem. Vi måtte tage rutebilen hjem og var først hjemme ved midnat.

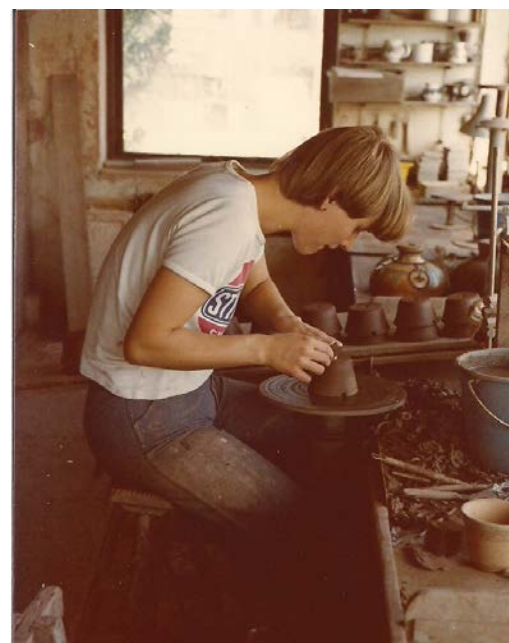
Fra 1989 til 1994 tog vi til drejemesterskab i Sønderborg. Det var kun Sussi og jeg der deltog, men familien var med som tilskuere. Knud, Niels og Dan er krøbet ind under scenen, fordi det regnede.

Sussi og jeg spillede badminton en gang om ugen. Engang om året arrangerede vi Bangholm Kup, hvor vi inviterede alle kvindelige ansatte til at deltage. Vi lavede selv præmierne såsom: den gyldne fjerbold, den gyldne ketcher, den gyldne deodorant m.m. Alle præmier havde fået en tur med guldsprøgen, og alle deltagere fik en præmie.

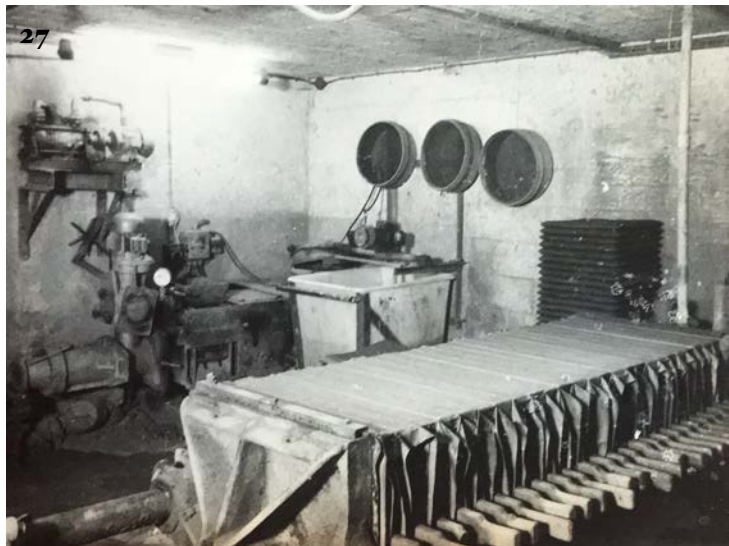
14 dage før jul blev vi alle fyret, for nu var der ikke mere at lave. Så kunne vi holde en lang ferie, før vi blev ansat igen sidst i januar. De første dage efter en fyrringsperiode, var der hundekoldt på værkstedet

og is på drejespandene. Så var det med at få elkedlen i gang, så der kunne komme varmt vand i spanden. Det var nu hver dag i vinterperioden, at der var brug for varmt vand i spanden. Der var ikke særlig varmt i drejeværkstedet, så vi havde altid godt med tøj på.

I 1998 blev det besluttet at lukke Bangholm Keramik, og dermed sluttede en epoke for mig!

Lene i drejeværkstedet 1979

*Øvrige billeder fra Bangholm:
til venstre:*

- 1) *Filterpressen*
- 2) *Malerstuen*
- 3) *Poul inddrejer i kælderen*
- 4) *Gipsforme*

til højre:

- 1) *Knud Nielsen afdrejer, i baggrunden
Sussie Herold*
- 2) *en ovnfuld færdige potter*

Karin Petersen - født på en pottemageregn

Jeg er født og opvokset i Lillerød/Allerød, som har en lang tradition med ler. Der var to teglværker, Lillerød Teglværk og Blovstrød Teglværk, Lillerød Lervarefabrik og Dybdal Keramik, samt en lang række enkeltmands-firmaer, som producerede og producerer keramik i alle afskygninger.

Min bedstefar arbejdede i lergraven, og gravede ler til Blovstrød Teglværk. På et tidspunkt blev min far installeret på Lyngø plejehjem, og personalet blev noget paf, da han pegede på et gammelt billede, som hang der, og fortalte, at en af de arbejdere, der var med på billederne, det var hans far!

Bedstefar på Blovstrød Teglværk

Jeg selv gik i klasse med datteren til Lillerød Lervarefabrik. Da vi skulle i erhvervspraktik i ottende klasse, valgte jeg at prøve pottemagerfaget på lervarefabrikken. Min bedste venindes onkel havde sit eget keramikværksted (hvor jeg senere kom i lære), så lige fra starten har keramik været en del af mit liv.

Min læretid startede på Frederiksberg Tekniske Skole, hvor jeg tog grundforløbet. Vores lærer var Henning, jeg husker desværre ikke efternavnet. Han var vist nok udlånt til skolen fra Den Kongelige Porce-lænsfabrik. I 1975-76 var jeg på Håndværkerskolen i Sønderborg. Det var en fantastisk tid, vores læ-

Lærerne i Sønderborg

re var Frank, Max og Johan. Flere af eleverne fra holdet i Sønderborg er i dag medlem af Pottemagerforeningen: Jytte Lysgaard, Maj-Britt Lindequist, Susie Herold, Klaus Kristensen og Hanne Christensen. Et superhold!

Efter grundforløbet kom jeg til Leif Max Hansen i Blovstrød. Her lærte jeg på sparkeskive det gamle håndværk fra bunden. På værkstedet kom også Rikke Barlebo, som lånte en drejeskive engang imellem. Hun er også medlem af Pottemagerforeningen.

1978 var jeg tilbage i Sønderborg for at aflægge svendeprøve. Med svendebrevet i hånden kunne jeg så erfare, hvor svært det var, hvis man ville leve af sit fag. Jeg startede derfor som postbud, samtidig med at jeg etablerede værksted hjemme i min egen kælder.

Fra kælderen producerede jeg traditionelle pottemageremner: kopper, skåle, tallerkener og kander. Et lille speciale

fik jeg i barselspotter, som der var pæn efterspørgsel efter. Min søster var god til at dekorere, så opgaven med at male mønstre og bogstaver var hendes. I mange år havde vi en bod på Hillerød Kræmmermarked, hvor vi som regel solgte nok til at dække udgiften til boden og en øl i markedsteltet bagefter.

I 2001 flyttede jeg til Slangerup, og værkstedet rykkede op i stueplan. Her producerer jeg nu oftest unika i form af Raku-arbejder og diverse arbejder i stentøj. Det er fortsat ikke muligt at leve af det, men glæden ved håndværket er absolut intakt.

Svendeprøve 1978

Maj-Britt Lindequist - et liv med ler

“S” kal du ikke i gang med noget?” spurgte min mor, efter at jeg havde dalret rundt et år efter endt skolegang. “Jooh, det der, kunne jeg da godt tænke mig,” sagde jeg og pegede på fjernsynet uden at vide, at det skulle blive mit liv. I tv’et var der en børneudsendelse, der handlede om en pottemager.

Et par dage efter sagde min mor, at jeg kunne starte på en ny EFG-skole, (Erhvervsfaglig Grunduddannelse), inden for servicefagene, på Nørrebro. Det passede lige med at jeg kunne tage S-toget.

Jeg ved ikke, hvad min mor håbede. Måske at jeg ville vælge et af alle de mange andre fag, der var lagt ind under servicefagene. Men jeg blev hængende ved pottemageruddannelsen. Ikke fordi de andre fag var kedelige, jeg fik rigtigt meget ud af at lære så mange fag at kende. Men udfordringen med leret på drejeskiven var alligevel det, der var sjovest. Dengang vidste jeg ikke, at det også betød at jeg skulle til Jylland. Jeg startede jo i København, men anden del af uddannelsen, foregik i Sønderborg.

Vi var otte fra København, der skulle helt derud på landet. Vi vidste ikke engang, hvor det lå, men vi var jo otte, der skulle af sted, så det skulle nok gå. Det blev til ti rigtige gode måneder med skøre og sjove lærere, Max, Johan og Frank. Det jeg havde lært på skolen i KBH, var selvfølgelig helt forkert i Max’ øjne. Jeg tror, at han havde en fest med at drille, især os fra KBH.

EFG uddannelsen var planlagt således, at vi var på skole i to år. Derefter skulle vi så to år på et rigtigt værksted. Ti slut skulle vi tilbage til Sønderborg i seks uger for at tage svendeprøven. De første uger skulle vi øve på det ler, skolen havde, og den sidste uge var der prøver. Vi var 16, der kom tilbage, så det var fire hold med fire i hver, over to dage. Jeg var heldigvis på den 1. dag.

Jeg var den første lærling hos Peter Enke i Nykøbing Sjælland. Foruden

mig var der tre andre drejere samt en ovnmænd, to hankedamer og en kontormænd. Det var et stort værksted, hvor der kom mange folk forbi. Peter var også god til at modtage fremmede. Vi havde blandt andet en islænding i et år, og en afrikaner i nogle måneder. Så der var altid noget nyt.

Hver måned kom der bestillingslister ind fra grossisterne. Jeg havde den aftale med svendene, at jeg tog de ”dårlige” akkorder. Dårlige akkorder var emner med meget efterbehandling. Håndtrukne hanke på kander og tepotter, hvor der på tepotterne også skulle drejes tude og låg. Jeg var jo på timeløn, så det var ok for mig. Desuden var det meget lærerigt. Til gengæld blev jeg fri for at dreje æggebægere og saltkar.

Peter havde en forhandler, der ønskede unikavaser og kander med håndtrukne hanke. De skulle drejes i tre størrelser. Højde og bredde var fast, men kroppen kunne variere, deraf ”unika”. Det var rigtig god træning.

På et tidspunkt fik Peter lavet en plakat, med et foto fra det arbejdende værksted. På billedet sidder jeg på den bagerste plads. Det er Peters plads. Peter sidder på min.

KERAMIKVÆRKSTEDET

åbent dagligt 9.00 - 17.00, lørdag og søndag 10.00 - 14.00

salg af 2. sortering fra værksted

NYKØBING HAVN tlf. 41 21 72

Det var lige før, jeg skulle af sted til svendeprøve i Sønderborg. Jeg er ved at øve et af de fem emner, jeg skulle til prøve i. Da vi ikke skulle til svendeprøve på værkstedet, skulle vi selv vælge, hvilke emner prøven skulle bestå af. Der var udsendt mål på de forskellige emner. Jeg ville ikke dreje noget fra værkstedet, så jeg fandt selv på noget. Grunden til, at Peter og jeg byttede plads var, at

På skolen i Sønderborg

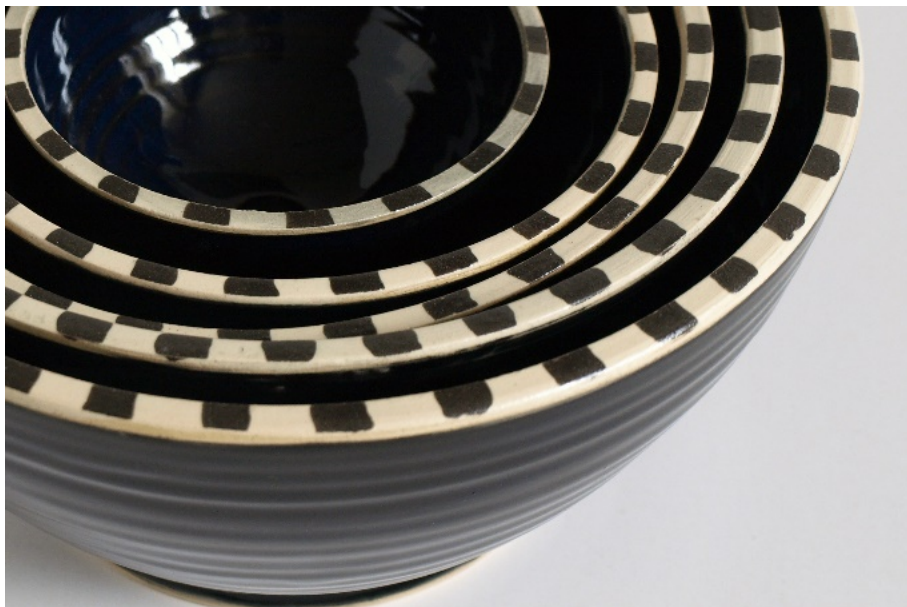

jeg ikke ville sidde i front på en plakat for værkstedet. Jeg var jo på vej væk. Efter endt svendep prøve, stoppede jeg hos Peter.

Plakaten viser tendensen på den udvikling, der er sket for faget. Som tidligere skrevet, var der tre svende og Peter, da jeg startede. På plakaten ser man Peter og tre lærlinge - Kalle, Lone og mig. Svendene var blevet kunstnere med eget værksted.

Pottemagerfaget, som før var et håndværksfag, er i dag blevet til et kunsthåndværksfag. På mit hold var vi 16, der tog svendep prøve. Stort set alle endte, som jeg på mit eget værksted. Få kom til at arbejde som svende. Pottemageren har udviklet sig fra at være håndværker til at blive kunsthåndværker eller designer. Den senere mangel på lærepladser har ført til, at uddannelsen ikke rigtig eksisterer mere her i Danmark. Unge mennesker, må rejse langt for at få et lille indblik i faget. Det klassiske pottemageri, som uddannelse er forsvundet.

Samtidig er der håb for faget. Jeg arbejder som frivillig på Godsbanen i Århus, og der kommer alle mulige mennesker. Fælles for dem er, at de alle elsker at arbejde med ler. Heldigvis er der unge, der med stor iver får lært at dreje. Så her, 45 år efter, er det stadig sjovt at sidde på skiven og bare dreje derudaf. Samtidig ser jeg et lille håb for at interessen for faget stadig eksisterer.

Marie Würtz - min læretid

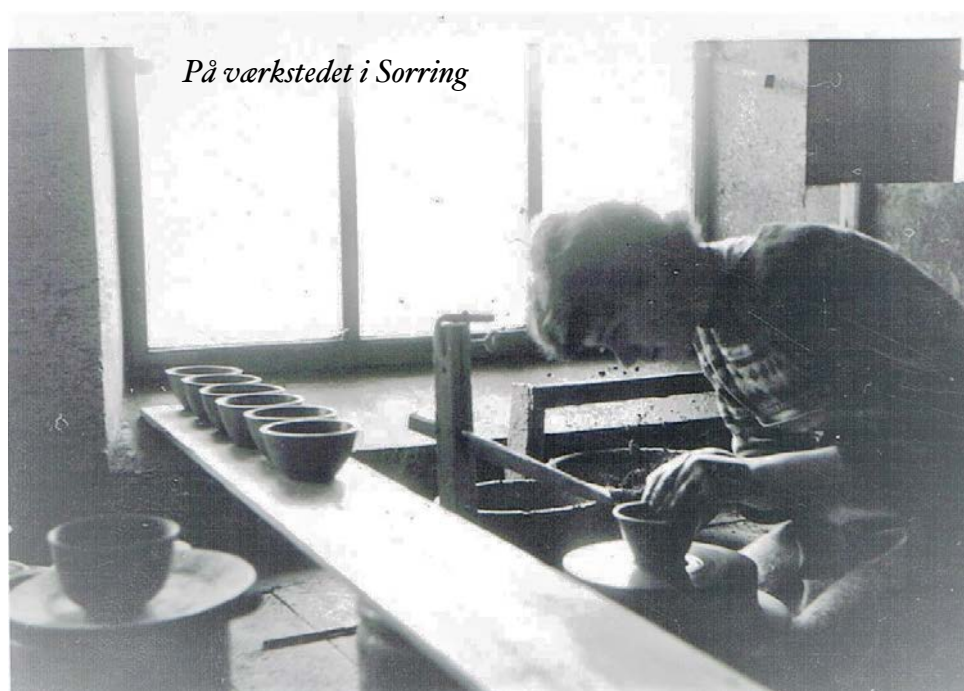
Det var på en tur til Bornholm i 7. klasse i 1961, at jeg første gang satte mine ben på et keramikværksted. Michael Andersens keramikfabrik i Rønne var nemlig en fast del af en klassetur til klippeøen. Duften af vådt ler og en stille summen af drejeskiver. Pottemagere på række, der sad og drejede i koncentreret ro. Jeg var optaget af stemningen og lærarbejdet, og jeg mærkede med det samme, lidt som et lyn fra en klar himmel, at pottemagerfaget skulle blive mit.

I 8. klasse på Hatting skole var der kommet et nyt fænomen, der hed erhvervspraktik. Man skulle selv finde en arbejdsplads at være på i en uge. Mine forældre syntes, det var en god idé, at jeg ville afprøve faget som pottemager. Så jagten gik nu ind for at finde et værksted, som ville have mig i praktik i en uge.

Det viste sig at være svært. Ikke mange pottemagere troede på, at en klein pige, som jeg var i en alder af 13 år, kunne blive pottemager, medmindre hun var født ind i en pottemagerfamilie. Men Erik Glud i Egebjerg Gammel Skole var så venlig at lytte til mit ærinde og gav mig en uges praktik på sit værksted.

Ugen var en succes, og efter sommerferien fik jeg job på værkstedet som læredreng/pige. Jeg skulle gå til hænde på værkstedet uden løn, og så skulle han lære mig at dreje mindre emner som for eksempel små jdepotter. Jeg cyklede de 12 kilometer frem og tilbage mellem Hatting og Egebjerg motiveret af arbejdet – året var nu 1962.

Med gode anbefalinger i lommen kom jeg et år efter i lære hos Knud Jensen i Sorring. Stadig var der ikke mange piger i lære som jeg. Ordningen var således, at jeg fik kost og logi plus 75 kroner om måneden. Lønnen var jeg heldig med. Det var bestemt ikke en selvfølge på den her tid, men fordi jeg kunne dreje små emner, var der altså lidt lomme-penge ved hver måneds slutning.

Pædagogikken var enkel: Knud drejede det emne, man skulle lave, og så var det ellers bare om at stramme ballerne og få det til at ligne. Arbejdstiden var 8-17 alle hverdage og 8-12 om lørdagen, men jeg elskede det og følte mig som fisk i vandet. De første par måneder var jeg dødtæt om aftenen og gik tidligt i seng, men efterhånden kom jeg i træning og kunne have et ungdomsliv ved siden af.

Sorring Lervarefabrik var allerede dengang kendt for deres lurfade, som blev brændt i en brændefyret ovn. Det var lidt af en event hver gang, der blev tændt op og fyret i 24 timer. Da jeg havde været i Sorring i godt to år, kontaktede Knud skuemesteren. Han mente, at jeg nu var klar til svendeprøven. Men der var i mellemtiden kommet nye regler for lærlinge til pottemagerfaget i 1961. Nu var det obligatorisk at skulle på Teknisk Skole på Kunsthåndværkerskolen i København som en del af uddannelsen. Oveni skulle læretiden være med kontrakt og vare fire år.

Jeg kan huske, at Knud blev meget fornærmet, og jeg selv lidt paf over situationen. Men jeg var dog stadigvæk helt sikker på, at pottemager skulle jeg være. Så det var videre til en ny pottemager, denne gang Ro-

bert Bentzen i Solbjerg. Knud overtalte ham til at give mig en uge i prøve for at vurdere, om han ville overtage mig som lærling. Det ville han godt, og denne gang blev det med kontrakt og skoleophold hvert år i læretiden. Året var nu 1965.

Min tid hos Robert var fantastisk dejlig. Jeg var 18 år, og som følge deraf fik jeg voksenløn i de tre år. Der var gode forhold hos Robert med plads til at være kreativ og teste sin kunnen på drejeskiven. Jeg blev habil til at dreje frit i hånden, lavede skåle, kopper, tallerkner fra Roberts kollektion og fik også mulighed for at udvikle nye modeller. Men det var også her, jeg udviklede et tæft for det mindre romantiske omkring pottemagerfaget som at fylde, brænde og tømme ovnen dag efter dag. Der var frihed under ansvar, og ville man bestille noget, blev man værdsat.

Midt i læretiden blev Robert udfordret af sygdom på værkstedet, og jeg foreslog derfor at finde et andet værksted for en tid. Dog ville jeg denne gang længere væk. Så i Påskeferien drog jeg i lånt bil til Tyskland for at finde et værksted. Udstyret med en lang liste fra ambassaden lykkedes det efter nogle dage at finde frem til en keramiker i Friesenrath bei Aachen.

Hos Robert Bentzen

Josefine Schiffer hed hun, og hun syntes, det lød lidt sjovt, at en pottemagerpige fra Danmark havde mod på at arbejde for kost og logi og lidt lommepenge.

Det var en herlig familie at være hos Josefine. Hun lavede udelukkende unika, og jeg fik for alvor indblik i, hvor fantastisk men også svært det ville blive at starte eget værksted. Josefine havde haft eget værksted i små fire år, og hun kunne leve af det, ikke mindst fordi der var opbakning fra det tyske Die Handwerkskammer i Aachen, en organisation, som bakkede op om små håndværksetablissementer bla. i form af gratis studepladser på markeder. Derudover kunne Josefine også tjene en vis sum skattefrit - betingelser som aldrig har været der for pottemagere i Danmark.

Mit tyske blev hurtigt flydende, og jeg lærte det, jeg ved og stadig bruger om glasurkemi og hanketeknik. Retrospektivt er jeg glad for, at jeg kastede mig ud i at arbejde i Tyskland, og die Familie Schiffer blev venner for livet. Stadig var det dog også godt at komme tilbage til værkstedet i Solbjerg og færdiggøre min praktik.

Skoleopholdene på Kunsthåndværkerskolen var fantastiske. Jeg har altid siden ment, at det var alletiders, at det lå i København. Mange museer og udstillinger at besøge og ikke mindst værtshuse, der ellers ikke

var mange af i Solbjerg. Vi var 11 på min årgang, der tog svendeprøve i 1968.

Min svendeprøve foregik på værkstedet hos Robert Bentzen. Efter en læretid på seks år i alt var det selvsagt en stor dag. Nu var jeg så klar til at indtage Europa på valsen som pottemagersvend.

Verden lå åben for en habil drejer, så jeg stak næsen sydpå til Tyskland igen og pendlede mellem forskellige værksteder. Hvert værksted har noget at lære fra sig. En særlig teknik, arbejdsgang og pædagogik. Alt sammen har været med til at fylde min "rygsæk" med oplevelser og erfaringer og gjort mig i stand til at starte eget værksted i 1971, som jeg har drevet lige siden.

Internationalt svendebrev

Marianne Strube - hverdag med engros

Jeg har altid vidst, at jeg gerne ville lave keramik, så jeg startede efter folkeskolen på EFG i Randers, hvor jeg havde Lars Kähler som underviser, og noget må han have gjort rigtig, for jeg ville stadig lege med ler, og jeg fik efterfølgende læreplads hos Jette Andersen Keramik på Ærø og blev udlært pottemager i 1984. Efterfølgende arbejdede jeg hos Lars Hegstup i Tebstrup ved Skanderborg i godt et halvt år. Samtidig arbejdede jeg på selv at starte en produktion hjemme i mit værksted. Der blev efterhånden en produktion, som min mand Henning og jeg præsenterede på Formlandmessen i Herning, og i 1989 tog vi også til Norge, da mange danske pottemagere dengang solgte godt på Gave- og Interiørmessen i Oslo. Vi fandt efter noget tid ud af at dele en stand med Esben Sivesgård, som havde keramikværksted i Silkeborg.

Efterspørgslen på dansk keramik var så stor i Norge, at vi ikke længe tog på Formland. I en årrække i 1990'erne gik det så godt, at nogle havde ordrebogen fuld inden messen i Oslo lukkede, og da skete det, at nogle pottemagere blev lidt mere end festlige, da der blev drukket godt af rødvinen, man havde medbragt til at give til kunderne. Turen hjem med Oslobåden indikerede også, om det havde været en god messe for pottemagere!

Da jeg startede min egen produktion af keramik, var Henning og jeg

klar over, at keramikken fra 1970'erne, der var meget præget af at være brugskeramik til køkkenet, ikke ville være fremtiden, så vi arbejdede på at lave lette, elegante designs, der var væsentlig tyndere i godset end køkkenkeramikken, der efterhånden blev afløst af billigere, importeret keramik eller plastik.

Når man producerer keramik til engrossalg, kræver det en effektiv produktion, og det blev hurtigt nødvendigt at Henning, der er uddannet elektronikmekaniker hos DSB og også arbejdede som sådan, begyndte at hjælpe til i keramikproduktionen, hvilket han i mange år gjorde på fuldtid+. På det tidspunkt havde vi købt en ejendom ved Østbirk, hvor vi også bor og har værksted i dag. Henning eksperimenterede med og tog på kursus i fremstilling af glasurer hos Lars Nygård Nielsens kone Ingeborg i Ebeltoft. Vi brændte udelukkende i gasovn de første mange år. I dag foregår brændingen i el-ovn.

For at afkorte produktionstiden ved drejeskiven, drejede jeg mange potter, så der ikke var andet efterbehandling end at bunden eller foden på vasen, skålen eller kruset skulle glattes med en svamp. Det tager lidt længere tid at dreje emnet "færdigt", men jeg sparede meget tid på

ikke at skulle afdreje tingene. Henning fyldte og tømte ovne, samtidig med at han stod for glaseringen og delvis pakning samt ekspedition af keramikken, som vi sendte helt til Lofoten og Svalbard.

Det er ikke kun keramikproduktionen, der gennem 80'erne og 90'erne

forøgedes. Vores fire drenge Kasper, Rasmus, Tobias og Kristoffer kom til verden fra 1985 til 1998, og da Kasper blev født, var det Henning, der havde barselsorlov, da jeg skulle dreje potter. Når en af drengene var syg, kunne han stå i barnevognen på værkstedet, og når de blev ældre, var vi i værkstedet i forlængelse med resten af huset, så der var ikke behov for "barnets første sygedag". Sommerferien betød for os, at vi skulle på marked på torvet i Ebeltoft i fem uger, hvor vi i mange år solgte keramik. Vi skiftedes til at tage af sted, da der altid var arbejde til den ene af os på værkstedet.

I slutningen af 1990'erne havde vi så meget at se til med arbejde og familie, at vi valgte at få en lærling i år 2000 i håbet om at få lidt mere luft i hverdagen. Det er klart, at ordrene på keramik i den periode ikke skulle svigte, da vi bandt os til en periode på 3 1/2 år, hvor der skulle betales løn, ekstra forsikringer og skolepenge.

Det er efterhånden mange år siden, vi sidst havde en stand på nogen messe eller i Ebeltoft. Jeg har nogle faste kunder, og hvert år er jeg med på julemarkedet i Ridehuset i Århus fra slutningen af november og indtil jul. Henning er trådt ud af produktionen. Man bliver ikke nødvendigvis rig og rask af at lave keramik, men vi var selv herrer over arbejdsstruktur og arbejdstid.

Ler har altid haft min interesse, så det var ikke nogen overraskelse, at jeg efter end skolegang begyndte på Håndværkerskolens pottemagerlinie i Sønderborg i 1974. Året før havde en reform skabt det, der dengang hed EFG (erhvervsfaglig grunduddannelse), hvor pottemagerfaget var blandt en af mulighederne. Så i modsætning til den gamle mesterlære, startede uddannelsen for mig altså på Håndværkerskolen i Sønderborg (i dag EUC-SYD). Efter 1 år og 8 måneder på skolen skulle man finde et værksted, hvor man kunne gøre uddannelsen færdig, og jeg var heldig, ikke blot med at få tre tilbud, men også med at jeg valgte Bangholm Keramik i Ugelbølle ved Rønde på Djursland.

Bangholm Keramik var et lille familieværksted med Knud Nielsen i spidsen, og jeg faldt til med det samme. Vi drejede små serviceting i blåler, som enten blev begittet eller glaseret med en hvid tinglasur og derefter dekoreret med påglasur i mange farver (majolika). Jeg var deres lærling nr. 21, så det var et værksted, hvor der blev uddannet rigtig mange pottemagere op igennem 60erne, 70erne, 80erne og 90erne.

I juni 1978 aflægger jeg min svendep prøve, og som noget nyt skulle vores hold være det første, der lavede svendestykket i Sønderborg. Vi var 16 elever fra årgangen, men vi kunne, eller rettere skuemestrene (der var fire i Danmark på det tidspunkt, og de var der alle fire) kunne ikke beskue så mange på en gang, så vi var delt op i fire hold og drejede over to dage. Vi bestod alle, og svendefesten var forrygende. Flere af Pottemagerforeningens nuværende medlemmer blev svende med mig de dage i juni.

Jeg var heldig at få lov til at fortsætte som svend på Bangholm, og da jeg vendte tilbage til værkstedet, var der sket noget nyt: Ikke nok med at der var ansat en keramiker, men også, at der nu skulle produceres STENTØJ. Keramikeren hed

Lene Kaas, og hun stod for produktionen, som tilførte noget nyt til værkstedet, og vi fik et utroligt godt samarbejde i den tid, hvor jeg var på Bangholm.

Efter 15 år, i 1991, forlader jeg Bangholm Keramik, da min mand får tilbudt et godt arbejde i Nordborg på Als. Jeg er så heldig at få job som pottemagerfaglærer på Håndværkerskolen i Sønderborg, der hvor det hele startede. Tiden på skolen var noget helt andet. At kunne formidle det gamle håndværk til nye generationer var lige mig.

Uddannelsen var i mellemtiden lavet om, så man i løbet af læretiden kom tilbage til skolen i kortere perioder. Holdenes størrelser afspejlede antallet af de lærepladser, der var i landet, og det var nogle helt andre tal, end da jeg stod i lære, selvom der blot var gået 15 år. Hvis et hold var på 5-6 elever, så var det et stort hold.

Selve indholdet af uddannelsen var også lavet meget om siden min tid som elev på skolen. Mens vi dengang hovedsageligt drejede og fik lidt kendskab til glasurmien, var der nu lagt vægt på bl.a. den projektorienterede undervisning. Det var selvfølgelig et resultat af forandringen i vort safund. Med den større konkurrence af billig keramik fra udlandet falder efterspørgslen af dansk fremstillet "pottetøj". Pottemagersvende får svært ved at finde arbejde og begynder oftest for sig selv, så derfor må man lave en uddannelse, der "klæder dem på" til at blive selvstændige pottemagere fra starten. Det vil sige, at det ikke var nok, at de kunne dreje, men de skulle også formgive, glaser, dekorere, brænde og afsætte deres færdige produkter. Så markedsføring og bogføring, var nye fag.

Mange af Pottemagerforeningens medlemmer er kommet forbi skolen i de 15-16 år, jeg var faglærer. Og ikke bare elever, men også

pottemagermestre og skuemestre, da nogle elever lavede deres svendestykke på skolen.

I 2007, tvang sygdom mig til at stoppe som lærer (jeg blev døv), men inden da havde jeg etableret et lille værksted på min privatadresse, så jeg drejer stadig lidt potter og afsætter til forskellige gallerier og i lokalsamfundet. Så selvom jeg har været "pensionist" i over 10 år, så har jeg stadig ler i hænderne, og det stopper nok først, når jeg ikke længere kan sidde ved min drejeskive.

1974-holdet til fest

Drejespas ved 10års-jubilæet

25 års gensynsfest i Sønderborg

³⁵ Stig Korsholm - masser af keramik

Allerede som dreng fascinerede leret og dets muligheder mig.

Jeg voksede op på Mols og som 7-8 årig holdt jeg af at gå ned til vandet og grave ler frem og modellere af det. Som efterskoleelev kom jeg sidenhen på besøg på Keramikgården (Kis + Ove Lund) ved Ramten Skov, blev meget optaget af selve pottemagerhåndværket og fik kontakt til miljøet, hvor jeg nogle år senere blev en del af det norddjurske keramikkollektiv "Keramikgården". I de år havde jeg også fornøjelsen af at have Erik Nyholm som lærer på Herning Højskole. I en periode arbejdede jeg hos Bjørn Bendstrup på Mols, hvor jeg lærte de basale ting mht drejning, brænding, håndtering af leret mm.

Min første butik var i Agri, hvor jeg sammen med Søren Brix selv byggede træfyrede ovne og arbejdede en del med saltglasur. Her oplevede jeg for første gang at sælge til gallerier - bla. Bangs Kunst i Århus. Efter kort tid fik jeg mulighed for at bygge eget værksted og butik op i den gamle mølle i Ebeltoft. Det var et inspirerende rum at arbejde i, men det holdt ikke så længe, da jeg for at blive der skulle købe møllen, og det var der ikke lige økonomi til på det tidspunkt.

Midt i halvfjerdserne tog det fart, da jeg fik mulighed for at bygge eget værksted og butik i Ørby på Helgenæs. Her blev jeg i 25 år og fik bygget en keramikvirksomhed op, hvor jeg solgte godt i egen butik og rigtig godt i udlandet. Jeg startede i det små med en træfyret ovn, som jeg byggede selv. Efter nogle år fik jeg råd til en elovn og senere til en gasovn, som jeg byggede selv. Jeg udvidede og byggede til og endte med et stort værksted med flere ansatte og lærlinge. De sidste mange år brændte jeg det meste i en stor gasovn på 2,2 m³. Jeg designede og producerede nye kollektioner hvert halve år, præsenterede dem på messer i Herning, Schweiz, Frankfurt, Stockholm, København, Oslo og solgte i mange år til Norge, Sverige,

Japan, Tyskland, USA, Schweiz, Frankrig og Canada.

Efter hvad jeg husker, var det Troels og Åse Kvorning (Pottetuset) som startede "Brændingen", en sammenlutning af østjyske pottemagere og keramikere. Det betød meget for mig, at jeg kom med i "Brændingen" og det, at vi slog os sammen, gjorde, at vi kom til at kunne sælge vores ting og kom til at kunne leve af det. Vi hjalp hinanden med at komme af sted på messerne - først Vejle og Herning, senere Oslo. Senere tog jeg selv af sted på messerne, ind imellem med Nordjyske Keramikere, og det var altid en stor glæde at mødes med de andre danske pottemagere og keramikere på vej til og fra og under messerne.

Hverdagen var fyldt med at skabe nye kollektioner hvert halve år, præsentere på messer, tage imod bestillinger og så hjem og producere. Jeg holdt også fast ved en del af de gamle kollektioner, og butikken i Ørby var meget velbesøgt. Af forskellige grunde blev jeg nødt til at flytte til Bønnerup i nogle år, hvor jeg fortsatte med både værksted, butik og salg til udlandet.

For 14 år siden flyttede jeg så tilbage til Helgenæs, hvor jeg nu har værksted og butik i Fejrurp. For nogle år siden måtte jeg droppe at sælge til udlandet, så i dag sælger jeg kun fra min egen butik i Fejrurp. Jeg arbejder med stentøj og porcelæn og raku - foretrækker at hånddreje, men inddrejer og støber også nogle ting. Kan lide at dreje meget tyndt i både stentøj og porcelæn og er optaget af at skabe den enkle, stramme form og kombinere den med det "spil", der opstår i arbejdet med glasuren. Gennem årene har jeg arbejdet med mange forskellige kunstglasurer - med inspiration fra det gamle Kina med askeglasurer - over til feldspatglasurer - over til krystalglasurer - både makro- og mikroglasurer. Som regel er det glasuren selv, der gennem måden at brænde på skaber "dekorationen" - det er fascinerende at forsøge at styre naturens eget udtryk på denne måde. Ind imellem har jeg også genoptaget maleriet og malet malerier på fad - og har i perioder arbejdet sammen med maleren Niels Sylvest, hvor vi sammen har skabt forskellige serier med unika fad.

Jeg kan ikke længere klare at håndtere ca. 40 tons ler om året, som jeg gjorde det i de "gode gamle dage" i Ørby. Både sygdom, alder og nedslidning har gjort, at jeg ikke længere kan producere så meget, men jeg kan stadig glæde mig over at kunne hoppe på skiven og stadig eksperimentere med glasurer og brænding. Og det er stadig en glæde at mødes med kunderne i butikken, hvor de kommer for både at se på de nye ting og få suppleret op, når det er det, der er brug for.

J.&S. Northroup - hvad skulle vi ellers lave?

Vi - John og jeg - startede værksted på Østerbro i en kælder i 1960. John og jeg traf hinanden i Firenze i 1958 og blev gift der i 1959. John kom på en keramikskole nær Firenze, og jeg gik på en glasmosaikskole. Vi fik vores keramik antaget på Den Permanente, og det var et vældig godt sted at have potterne, da Den Permanente også tog sig af eksporten.

Vi købte senere et gammelt husmandsted nær Vordingborg og indrettede værksted i den forhenværende stald. Vi fik en pige på værkstedet, som gerne ville i lære, men man kunne kun have lærlinge, hvis man selv havde svendebrev.

Når man havde haft værksted i 5 år, kunne man søge om at blive pottemager, og vi fik i den anledning i efteråret 1966 besøg på værkstedet. Repræsentanten for mesterforeningen var fra Rødeled/Præstø, og en gæv gammel svend repræsenterede fagforeningen.

De kom kl. 8, så John kunne komme i gang. Vi vidste slet ikke, hvordan den sags foregik, og jeg (som dengang ventede vores tredje barn) var lidt nervøs. Jeg spurgte, om vi kunne håbe, at de herrer blev til frokost?

"Bli'r til frokost?? Vi bli'r her sgu da hele dagen!" sagde den gæve svend med vest, som havde en blank ryg. "Hvor blir øllerne af?" råbte han så. Vreni fra Schweiz, som havde bil, måtte hurtigt køre op til Brugsen og hente en kasse øl. Så måtte vi have frokost med snaps og sild, og de herrer tog godt fra og sprang skiftevis op og fortalte historier fra de gamle værksteder:

På Ærø var der fx et værksted ejet af en tysker. Og han råbte til drejerne: "Schnell, schnell, bare noget med et hul i!" Og så blev de hurtige potter fragtet til København i en båd, som lagde til over for Børsen, og potterne blev solgt derfra.

Jo mere de herrer fik inden for vesten, jo mere spang de op og erklærede, hvor prægtige vi var.

Stakkels John måtte dog holde sig ædru, da han jo skulle ned og dreje videre. John fik svendebrevet, og han har udlært ti lærlinge i alt, hvoraf flere heldigvis er i fuld gang, fx Jette Egelund og Klaus Kristensen.

Selv har jeg gået på kunsthåndværkerskolen med afgang 1955. Selvfølgelig er vi stadigvæk i gang, selv om vi ikke mere har eksport, der før var en stor del af produktionen. Men, som John siger: "Hvad skulle vi ellers lave?"

Bodil Sørensen - svend 1978

Jeg startede på efg i Sønderborg i 1975 hvor jeg gik på basisår og keramiklinien. Da jeg er fra Sjælland, regnede jeg med at få læreplads der, men sådan skulle det ikke gå. Jeg kom til Mols hos Per Engstrøm i Knebel.

Da jeg var færdig som svend i 1978, havde jeg lovet at fortsætte hos Per, men der dukkede et tilbud op, som jeg ikke kunne modstå: at hjælpe en keramikker på Færøerne hele sommeren. Så jeg sprang fra pladsen, og Per var sur, men jeg glad på vej til Hvalba. Det var spændende at arbejde der. Mest skulle jeg dreje de ting, som Frants ikke selv kunne, men vi lavede også nogle vikingekar i samarbejde med museet i Thorshavn, og en udstilling på kunstmuseet. Ovnene kørte på dieselolie og skulle passes i et helt døgn på skift.

Da jeg kom hjem, fik jeg arbejde i Ebeltoft hos Ajmo Design, hvor jeg var i fem år. Det var rent drejearbejde og glaserings. Jeg flyttede til Skødstrup, hvor jeg startede mit eget og tog på formland i Herning.

I 1999 var jeg så heldig at få uddannelsesorlov som jeg brugte på Kunstakademiet i Vestergade. Det var så spændende! Jeg havde taget nogle aftenkurser i tegning og modellering og blev optaget - første år på orlov og to år mere på skulptur og grafik. Så slap pengene op, og jeg

måtte ud at arbejde igen - ærgerligt ikke at blive færdig, men pyt! Det gik alligevel. Nu har jeg værksted i Fjellerup, hvor jeg prøver at bruge alle de ting, jeg har lært. Jeg laver mange forsøg med glasurer og er lige startet med raku, som er helt nyt for mig, men meget spændende. Man bliver heldigvis aldrig ekspert i dette fag. Der er altid et hjørne, man ikke har kigget omkring.

Milebrænding i Sønderborg

I Sønderborg

Askel Krog - Mr. Big Pot

Jeg er født på gården "Lise-lund" i Sjørring i Thy og opvokset i Thisted, senere uddannet maskinarbejder på Sjørring Maskinfabrik nær mit fødehjem. Efter værnepligten som marinesoldat på flådestation Korsør, og ophold på Uldum Højskole ved Vejle, hvor interessen for keramikken blev vagt, gik turen til Århus Kunstakademi.

Under læretiden som maskinarbejder malede jeg en del billeder, men det blev keramikken, der fik min største interesse - det er at dreje i leret og skabe gode former.

I 1972 fandt vi, Susanne og jeg, et nedlagt landbrug i Strandby ved Farsø, med udsigt over Limfjorden. Her har vi nu boet i 46 år. Jeg lavede et mindre keramikværksted i hestestalden. Herefter byggede jeg en 220 l gasovn og fik samlet mig en mængde forskellige træsker til glasur. Nu var det bare at komme i gang med at dreje på min hjemmelavede sparkeskive og få lavet nogle askeglasurer, som jeg synes, er spændende.

Værkstedet blev efterhånden for lille, og da der var masser af plads under tag, inddrog jeg svine- og kostalden. Det meste med hakke, skovl og trillebør. Senere kom udstillingen på 1. sal (høloftet).

Efter energikrisen begyndte interessen for vedvarende energi, og i 1975 byggede jeg min første solfanger. Herefter kom nogle år med foreningen for Vedvarende Energi i V. Himmerland, som jeg var initiativtager til at starte. Bestyrelsesmedlemmerne for foreningen oprettede nogle aftenskolehold, hvor vi byggede en solfanger, samt en tobladet vindmøllevinge og et par biogas-anlæg. I 1979-1980 byggede jeg min vindmølle, som gav strøm til det almindelige forbrug og mine keramik-ovne.

De første år i Strandby underviste jeg på aftenskoler forskellige steder. Fra 1980 og til 1999 udstillede jeg hver sommer på Børglum Kloster sammen med gruppen "Nordjyske Keramikere".

Det var også i 1980 at eksporten af keramik til Norge tog sin begyndelse, sammen med nogle af de nordjyske keramikere. Vi lejede sammen en stand to gange om året på Messe i Oslo, hvor forretninger fra hele Norge kom og købte ind. Det var hovedindtægtskilden i omkring 20 år. I den tid uddannede jeg 4 pottemagerlærlinge, hvor den sidste blev færdig midt i nov. 2004.

I 1986 var vi to keramikere, der syntes, at det kunne være sjovt at lave nogle store krukker. Jeg lavede en kraftig drejeskive af et bagtøj fra en lastbil. Så drejede vi et par stykker "Big Pots". Da det lykkedes, lavede vi en filtovn med en diameter på 1.80m og højde 210m. Senere lavede vi en overdel på 1.10m, så vi kunne nu kunne brænde en krukke på 3,5 m i højden. Guinness rekorden blev drejet på 3,40m og er færdig brændt 3,19m høj.

Jørgen Hansen, tidl. skuemester (død), havde fået opgaven at lave verdens største krukke, som trækplaster til drejemesterskabet i Sønderborg 1990. Vi slog os sammen, da vi havde drejeskive og ovn. Den største krukke blev lavet og opstillet i Sønderborg. Denne krukke blev optaget i **Guinness rekordbog i 1991** som verdens største drejede krukke. Der står nogle mindre krukker her i Strandby, og andre står rundt om i landet. Projektet stoppede efter Guinness rekorden, da min kollega begyndte at puste glas og tabte interessen.

I 2004 tog jeg det op igen, og kort tid efter fik jeg en bestilling fra Kommunedata i Aalborg på syv Big Pots fra en til to meter. Krukkerne skulle bruges til at udsmykke deres nye domicil.

I. nov. 2003 etablerede 11 af os lokale kunstnere og kunsthåndværkere, det nok største danske kunstnerdrevne galleri "Galleri 14" i Farsø. Med de mange gæsteudstillere udnytter vi det 750 m2 store galleri i fire etager. Efter 6 år stopper jeg dog, da jeg sjældent fik tid til at lave keramik.

De seneste år har jeg lavet mest Big Pots og unika.

Traditioner og drengestreger på værkstedet

Klaus Kristensen beskriver dem således: Inden for et gammelt håndværk som pottemageriet er der gennem tiden selvfølgelig opstået mange traditioner og megen overtro, hvoraf noget stadig hænger ved faget.

Når en pottemager for en kortere eller længere tid forlader sin drejeskive vil han/ hun næsten altid per automatik tegne et kors med fingrene på skivehovedet. Dette gøres for at undgå, at fanden kommer og drejer på skiven. Hvis han gør det, vil skiven kun kunne dreje skæve potter. Undladelsesstraffen for dette er, at man skal give en omgang øl eller dram til værkstedet. Dette er nok den væsentligste årsag til, at traditionen har holdt ved til den dag i dag.

Hvis en potte efterlades ufærdig på drejeskiven, skal man altid efterlade den med en svamp indeni. Årsagen er noget mere uklar, men mon ikke det er for at forhindre, at den samme fanden skal komme og dreje videre på potten.

Når en pottemager gæster et andet værksted, må han forvente at blive mødt med et vådt håndtryk. Det vil sige, at en af drejerene på værkstedet rækker hende/ ham sin uvaske-de, af lerslikker våde hånd. Som pottemager kan dette håndtryk ikke afvises. Og herregud, det er jo kun ler, som man jo er vant til at få på hænderne.

En tradition, som ikke bruges mere, hidrører fra den tid, man brændte i store, brændefyrede ovne, der kunne være flere kubikmeter store. Ovnen kunne rumme meget lang tids produktion, og derfor kunne det være yderst bekosteligt, hvis noget gik galt. Når ovnen var fyldt og døren muret til, tegnedes et kors på døren. Når dette var gjort, skulle man altid dreje højre om, når man gik fra ovnen.

Arbejdet på pottemageriet kunne ofte forekomme ensformigt med at sidde og dreje de samme potter da-

gen lang. Derfor kunne et par drengestreger være en velkommen afveksling.

En yndet drengestreg var, at når en drejer havde forladt sin drejeskive, at gå hen og placere en lerklump i loftet lige over slikkerspanden ved siden af drejeskiven. Når drejeren returnerede til skiven, loftet havde suget lidt af fugten fra lerklumpen og tyngdekraften gjort sit arbejde, ville lerklumpen dratte ned i slikkerspanden, til stor overraskelse for drejeren, som ville blive lettere oversprøjtet med lerslikker. I drejrens fravær kunne man også finde på at lave et hul i en af hans lerkløse. Dette hul blev så fyldt med vand, og man glattede kløsen til, så det ikke kunne ses. Når han senere skulle centrere kløsen på skiven ville hans tryk med hænderne få en vandstråle til at stige op fra kløsen. Da man oftest under centrereringen har hovedet ind over skiven, ville han gerne blive ramt i ansigtet af vandstrålen.

Når der kom en ny lærling på værkstedet, skulle man gerne prøve at la-

ve lidt fis med vedkommende. Hvilken lærling har ikke prøvet at blive sendt efter en spandfuld kørner-prikker eller nøglen til svangerskabet? Når lærlingen for første gang havde sat hanke på et brædtfuld krus, kunne man sige: "Nej hvad er nu det, du har jo sat hankene på den forkerte side".

En speciel disciplin på værkstedet er at skyde med lerkugler. En lille lerkugle placeres mellem tommelfingerblommen og neglen på en af de andre fingre, herefter knipses lerkuglen af sted. Men at ramme sit mål er en anden sag. Jeg har dog oplevet en, der kan dette til perfektion. En gang på Håndværker-skolen i Sønderborg sagde forhåndenværende faglærer Johan Grasberger til mig: "Hold øje med Connie." Hun sad i den anden ende af værkstedet 5-10 meter væk. Så knipsede han en lerkugle af sted, og lige efter tog Connie sig overrasket til nakken. Også i denne disciplin er Johan en sand mester. Måske dette kunne være en disciplin til de kommende drejemesterskaber ...

Dansk Pottemagerforenings første formand, Gustav Eifrig, som sikkert kendte til alt, hvad der kunne forekomme af overtro og drillerier.

**Foreningens dirigentklokke - skænket af
"Sammenslutning af arbejdsgiverne i den
Keramiske Industri" i anledning af 50-års
jubilæet i 1944**